

ВИЛЕНСКИЙ КУРЫЕР WYSTNIK WILEŃSKI

ОФИЦИАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКИЙ ВЪСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки: Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяць 84 к.— За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ доузѣ.

„КУРЫЕРЪ ВІЛЕНСКІЙ“ выходитъ по ВТОРЕКЪ и ПЯТЭКЪ. Цена годичная р. 10, съ присылкою 12 руб.; полугодовая 5 руб., съ присылкою 6; кварталная 2 р. 50 к., съ присылкою 3 р.; мѣсячная 84 коп.— За объявленія платится за строку 17 к.

Бюро редакціи въ Вильнѣ, при улицѣ Бискупіей (Дворцовою), въ мураскѣ по-университетскій.

СОДЕРЖАНІЕ: Внутреннія извѣстія: Перемѣны въ службѣ чиновниковъ.—Съ праваго крыла Кавказской линіи.—Вѣсти и слухи.

Иностранныя извѣстія: Общее обозрѣніе.—Италія.—Франція.—Англія.—Австрія.—Пруссія.—Данія.—Турція.—Америка.—Телеграфныя депеши.

Литературный отдѣлъ: Нѣсколько словъ по поводу предполагаемаго повсемѣстнаго введенія акцизной системы въ замѣнъ откупной.—Путешествіе по Замковой улицѣ.—И. Кукольникъ.—Любовь, надежда и вѣра—стихотвореніе—Бессараба.—Мѣстное обозрѣніе.—Критика—Варвара Радзивиллъ—Драма *Одипъ—I. Ш.*—Выдержки изъ газетъ и журналовъ.—Письма: изъ Париза и Кіева.—Отвѣты Редакціи.—Объявленія.—Виленскій дневникъ.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 5 Марта.

Указомъ правительствующаго сената, 27-го января, произведены, за выслугу лѣтъ: по Виленскому учебному округу—въ титулярные совѣтники старшій учитель Шавельской гимназіи Эдмундъ Рейтлингеръ; по министерству государственныхъ имуществъ и его вѣдомству, въ надворные совѣтники—коллежскіе ассессоры: исправляющій должность совѣтника Могилевской палаты Иванъ Булай, люстраторъ казенныхъ имѣній Минской губерніи Аванасій Парфиліновичъ, и адъюнктъ-профессоръ Горыгорѣцкаго земледѣльческаго института Эдуардъ Рего; въ коллежскіе ассессоры—титулярные совѣтники: ассessor Ковенской палаты Мартинъ Самевскій, общій ассessor Могилевской палаты Александръ Лауровъ, штатный землемѣръ Подольской палаты Фелиціанъ Загорскій, и допачочный гражданскій инженеръ той же палаты Александръ Михельсонъ, въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари землемѣръ

Виленской палаты Цезарій Гойжевскій, и Поневѣжскій окружный начальникъ Василій Байковъ, въ коллежскіе регистраторы—казенный землемѣръ по люстраціи въ Ковенской губерніи, состоящій на правахъ люстратора Ома Рахунковичъ; по духовно-учебному вѣдомству православнаго исповѣданія; въ надворные совѣтники—коллежскіе ассессоры профессоръ Могилевской духовной семинаріи Иванъ Рубановскій; титулярные совѣтники, духовныхъ училищъ: Слуцкаго—инспекторъ и учитель Семенъ Дылица, и Пинскаго—учитель Степанъ Яневичъ; утверждены: въ чинѣ коллежскаго секретаря—отдѣльный помощникъ люстратора казенныхъ имѣній Витебской губерніи Донатъ Моношко, по степени кандидата императорскаго Московскаго университета, въ чинѣ губернскаго секретаря—помощники люстраторовъ при главномъ начальникѣ повѣрочной люстраціи (Ковенской губерніи) Михаилъ Гапичевъ и Митрофанъ Демидовскій, оба по званію действительнаго студента агрономіи Горыгорѣцкаго земледѣльческаго института; по канцеляріи начальника Могилевской губерніи—въ чинѣ губернскаго секретаря—канцелярскій чиновникъ Михаилъ Малишевскій, по званію действительнаго студента императорскаго университета Св. Владимира, и въ чинѣ коллежскаго регистратора—канцелярскій служитель Павелъ Сидорекій, по аттестату Гатчинскаго Николаевскаго сиротскаго института; произведенъ при отставкѣ: по Витебской палатѣ государственныхъ имуществъ въ титулярные совѣтники—бывшій бухгалтеръ, коллежскій секретарь Петръ Мацкевичъ.

—Указомъ правительствующаго сената 28-го января, произведены, за выслугу лѣтъ по Подольскому дворянскому депутатскому собранію, въ титулярные совѣтники—депутатъ, коллежскій секретарь Октавіанъ Вирскій, въ коллежскіе секретари переводчикъ, губернский секр. Геронимъ Гоголевскій, въ губернскіе секретари—канцелярскій чиновникъ, коллежскій регистраторъ Андрей Михаловскій, въ

ТРЕЩ. Вѣдомости krajowe: Мianowania urzędników.—Вѣдомости зъ Кавказу.—Погłosки і вѣдомости.

Вѣдомости zagraniczne: Pogląd ogólny.—Włochy.—Франція.—Англія.—Австрія.—Пруссія.—Данія.—Турція.—Америка.—Depesze telegraficzne.

Dział literacki: Kilka słów z powodu zamierzanego wprowadzenia systemu akcyzy zamiast odkupów.—Podróż po ulicy Zamkowej.—P. Kułownika.—Miłość, nadzieja і wiara—wiersz—J. Bessaraba.—Przegląd miejscowy.—Krytyka:—Barbara Radziwiłłówna, dramat A. E. Odypca—I. S.—Przegląd pism czasowych.—Listy: z Paryża і z Kijowa.—Korespondencja Kurjera Wileńskiego.—Ogłoszenia.—Dziennik Wileński.

WІADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 5 marca.

Przez ukaz rządzącego senatu, 27 stycznia, zostali mianowani, za wyслугę lat: w Wileńskim okręgu naukowym—radcą honorowym—starszy nauczyciel gimnazjum Szawelskiego Edward Reitlinger; w ministerstwie dóbr państwa і jego wydziale—radcami dworu—assessorowie kolegjalni: sprawujący obowiązek radcy izby Mohylewskiej Jan Bułaj, lustrator dóbr skarbowych gubernii Mińskiej Atanazy Parfjanowicz і adjunkt-professor Gorygoreckiego instytutu rolniczego Edward Rego; assessorami kolegjalnemi—radcy honorowi: assessor izby Kowieńskiej Marcin Samewski, ogólny assessor izby Mohylewskiej Aleksander Ławrow, etatowy mierniczy izby Podolskiej Felician Zagórski і dodatkowy inżynier tejże izby Aleksander Michelson; radcami honorowymi—sekretarze kolegjalni: mierniczy izby Wileńskiej Cezary Gojzewski і Poniewieński naczelnik okręgowy Bazyl Bajkow; regestratorem kolegjal-

nym—mierniczy skarbowy lustracji gubernii Kowieńskiej, zostający na prawach lustratora Tomasz Rachunkowicz; w wydziale szkół duchownych wyznania prawosławnego: radcą dworu—assessor kolegjalny, professor Mohylewskiego seminarjum duchownego Jan Rubanowski; radcy honorowi, szkół duchownych: Suckiёj—inspektor і nauczyciel Symon Cielica, і Pińskiej—nauczyciel Stefan Janiewicz; utwierdzeni: w randze sekretarza kolegjalnego—osóbny pomocnik lustratora dóbr skarbowych gubernii Witebskiej Donat Monusko, na mocy stopnia kandydata CESARSKIEGO uniwersytetu Moskiewskiego; w randze sekretarza gubernjalnego—pomocnicy lustratorów przy głównym naczelniku lustracji rewizyjnej gubernii Kowieńskiej Michał Ganszejew і Mitrofan Demidowski, obaj na mocy stopni rzeczywistych studentów agronomii Gorygoreckiego instytutu rolniczego; w kancelarji naczelnika gubernii Mohylewskiej—w randze sekretarza gubernjalnego, urzędник kancelaryjny Michał Maliszewski na mocy stopnia studenta rzeczywistego CESARSKIEGO uniwersytetu Św. Włodzimierza і w randze regestratora kolegjalnego, urzędник kancelaryjny Paweł Sidorski, na mocy attestatu Gaczyńskiego Mikołajewskiego instytutu sierot; mianowany przy wzięciu dymissji, radcą honorowym, były buchalter Witebskiej izby dóbr państwa, sekretarz kolegjalny Piotr Mackiewicz.

—Przez ukaz rządzącego senatu, 28 stycznia, zostali mianowani za wyслугę lat: w Podolskiem deputackiem zgromadzeniu szlacheckiem: radcą honorowym—deputat, sekretarz kolegjalny Oktawjan Wirski; sekretarzem kolegjalnym—tłumacz, sekretarz gubernjalny Hieronim Gogolewski; sekretarzem gubernjalnym—urzędник kancelaryjny, regestrator kolegjalny Andrzej Michatowski, і regestratorami kolegjalnymi—pomocnik naczelnika stołu Adolf-Józef Rojecki, żurnalista Hiacynt-Ludomir Krynicki, były deputat Jerzy Garwoliński, і kan-

Нѣсколько словъ по поводу предполагаемаго повсемѣстнаго введенія акцизной системы, въ замѣнъ откупной.

(Окончаніе).

Такого рода администрація сборами съ питей, именуется *казеннымъ управленіемъ*.

Довольно одного этого названія, чтобы породить негодованіе и подозрѣнія. Казенное управленіе, при современномъ развитіи гласности, заклѣчено общественнымъ мнѣніемъ; но заклѣчено уже давнымъ давно, такъ что въ настоящее время, оно стало какъ будто фактомъ, а между тѣмъ фактъ этотъ требуетъ серьезнаго разоблаченія и болѣе положительныхъ выводовъ, въ какой мѣрѣ это мнѣніе въ настоящее время справедливо? — т. е. действительно ли казенное управленіе заслуживаетъ такого общественнаго порицанія?

Въ прежнее время, когда еще вице-губернаторы соединяли въ своемъ званіи нынѣшнія должности вице-губернатора, председателя казенной палаты и управляющаго государственнымъ имуществомъ и получали ничтожное жалованье, существовали казенныя управленія, въ которыхъ, подъ руководствомъ вице-губернаторовъ, непосредственно управляли сборами совѣтники питейныхъ отдѣленій, главные же распорядители и отвѣтчики были винныя пристава. Это была такъ сказать монополярная торговля пѣтьями; ибо сущность системы заключалась въ томъ, что казенныя палаты сами закупали вино и посредствомъ винныхъ приставовъ обращали на продажу по питейнымъ домамъ чрезъ цѣловальниковъ или подосчиковъ (по здѣшнему шинкарей или карчмарей), изъ коихъ многіе находили порядочныя состоянія, а нѣкоторые сдѣлались *знаменитыми* въ послѣдствіи откупщиками.

Такого рода управленіе для извлеченія государственнаго дохода, конечно было ненормально, порождая рядъ злоупотребленій и предоставляя возможность наживаться. Оно то и дало начало невыгодному мнѣнію, тяготящему до сихъ поръ вообще на казенныхъ управленіяхъ питейными сборами.

Давно уже доказано, что правительство плохой купецъ и самый непродовольственный земледѣлецъ. Зло заключалось въ самомъ основаніи системы; ибо отъ начальства этой части до цѣло-

вальника, всякій имѣлъ возможность нажитья, почти ничѣмъ не рискуя (*).

Тогда завѣдывающіе сборами играли ту же роль, какую потомъ играли откупщики, ихъ повѣренныя и вообще купеческіе прикащики, наживающіеся на счетъ хозяевъ и покупателей, а рисковали еще менѣе, ибо откупщикъ могъ увлечься на торгахъ, могъ разориться вслѣдствіе не предвидѣнныхъ обстоятельствъ. Поэтому то и дурная слава о первыхъ была выше даже общественнаго мнѣнія вообще объ откупщикахъ. Иначе и быть не могло: откупщикъ, при всей ненормальности своего положенія въ нравственномъ отношеніи, во всякомъ случаѣ болѣе достоинъ уваженія, особенно ежели ведетъ свои дѣла честно, нежели казенный администраторъ, употребляющій во зло довѣріе правительства.

Обстоятельства измѣнились. Система казенныхъ управленій не согласна съ достоинствомъ правительства давно миновала, дурная же слава сохранилась въ своей силѣ. Народно же глубже изучить предметъ, ибо, намъ кажется, что именно отъ смѣшиванья разныхъ откупныхъ системъ и происходитъ это мнѣніе. Нельзя напр. смѣшивать казенное управленіе *чарочнымъ откупомъ*, съ таковымъ же *акцизными сборами*. Здѣсь, по духу и направленію самой системы не можетъ существовать тѣхъ злоупотребленій, какія доступны въ другихъ системахъ, ибо здѣсь продажа питей отъ лицъ завѣдывающихъ казеннымъ управленіемъ совершенно не зависитъ, а главная и непосредственная обязанность такого управленія наблюдать, чтобы съ заводовъ не было выпускаемо въ обращеніе вина не оплоченнаго акцизомъ. Этимъ наблюдателямъ уже не нужно особенныхъ способностей, нуужно цѣловальниковъ и прикащиковъ для продажи вина; нѣтъ здѣсь нужды добросовѣстности, спеціальнаго познанія по своей части (напр. умѣнье правительнаго измѣренія силы винокурныхъ заводовъ и т. п.), и достаточное обезпеченіе содержания (**).

(*). Пмятенъ еще до сихъ поръ анекдотъ про губернаторовъ, одно преданіе съхранилось въ Петербургѣ: что губернаторы привозили бутылки *пробитыя въ вице-губернаторовъ*. (**). Мы знаемъ соврѣменный примѣръ, доказывающій цифрами, что казенное управленіе *вѣдыванья сборовъ*, въ губерніи, при достаточномъ обезпеченіи содержания чиновниковъ, завѣдывающихъ объектомъ, выручаетъ, не смотря на сама на благоприятная для анкла обстоятельство, значительный доходъ, далеко превосходящій доходъ другихъ губерній состоящихъ въ такомъ же совершенно положеніи.

При такой обстановкѣ, со введеніемъ всеобщей акцизной системы, можно быть увѣреннымъ, что съ устройствомъ управленія на подобіе почтовыхъ, шоссейныхъ и другихъ косвенныхъ налоговъ, не отдаваемыхъ ни въ откупъ, ни въ комиссіонерство, конечно измѣнится и общественное мнѣніе о казенномъ управленіи. Само по себѣ разумѣется, что и въ этомъ случаѣ много зависитъ отъ инструкціи, которая должна заключать не одну теорію, какъ это часто случается, но практическое примѣненіе, строгій, но какъ можно менѣе сложный контроль, благоразумный выборъ лицъ, а тогда, питейная часть войдетъ въ обычную среду государственныхъ налоговъ, какъ въ образованной части Европы, и принесетъ дохода государству немалое откупное.

Вотъ почему, намъ кажется, что такого рода система была бы самою современною и повсемѣстнымъ ея введеніемъ—принесло бы скоро обильные плоды, какъ въ матеріальномъ отношеніи для казны, такъ и въ нравственномъ—для народа.

Дай Богъ, чтобы *слухи* объ этомъ Экон. указ. скоро стали фактомъ.

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ЗАМКОВОЙ УЛИЦѢ ВЪ ВІЛЬНѢ.

(Статья Павла Кукольника).

(Продолженіе).

Но вотъ рядомъ съ кардиналіей находится мѣсто, на которомъ повидимому разрѣшился важный житейскій вопросъ, оставшійся между суетливымъ потомствомъ Адама болѣе семи тысячъ лѣтъ безъ разрѣшенія.—Это домъ сапожника Гурклеита. Не имѣя вначалѣ никакой собственности, Гурклеитъ честнымъ трудомъ и знаніемъ своего дѣла, нажилъ такое достояніе, что купилъ каменный домъ на большой улицѣ и собралъ сверхъ того значительный денежный запасъ, а выбѣтъ съ тѣмъ приобрѣлъ и уваженіе публики какъ честный и добросовѣтный гражданинъ.—Друзья, которые такъ часто предлагаютъ намъ свои услуги не впадѣть,

и дѣлаютъ намъ зла болѣе нежели непріатели, опутали и бѣднаго Гурклеита, увѣривъ его, что при такомъ состояніи для него уже униженіемъ званіе ремесленника, и совѣтовали подняться на высшую ступень. Для достиженія этого намѣренія положено сначала купить имѣніе, а потомъ баронство, что и приведено въ исполненіе.—Легко можно было предвидѣть слѣдствія этихъ затѣй. Неумѣя изворачиваться въ неумѣстной ему стихіи, новый помѣщикъ и баронъ запуталъ свои дѣла такъ, что въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ имѣніе перешло въ чужія руки, а домъ въ прошломъ году проданъ съ публичнаго торгу. И только?—Нѣтъ! Подождите благосклонные читатели! Разрѣшеніе житейскаго вопроса еще впереди.—Вотъ въ чемъ состоитъ дѣло:—надъ воротами дома красуется надпись: *kawiarnia* (кофейный домъ)—И въ этомъ нѣтъ ничего особеннаго. Въ Вильнѣ такихъ домовъ десятки.—Но этотъ извѣстенъ въ Вильнѣ подъ именемъ кофейни Юльки.—Не смотря на то, что Юлька уже умерла, кофейня не хочетъ разстаться съ ея именемъ, чтобы не потерять той знаменитости, которую пользовалась при ней лишкомъ 30 лѣтъ.—Войдемъ въ нее! Посмотримъ, что такое сдѣлало эту кофейню гласною? Можетъ быть въ ней въ самомъ дѣлѣ есть что нибудь необыкновеннаго! Вотъ мы входимъ.—И что же видимъ передъ собою? То же самое, что и въ другихъ заведеніяхъ этого рода: пьютъ кофе (надобно прибавить кофе прекрасный, лучший во всемъ городѣ) пьютъ чай, курятъ трубки, сигары, играютъ въ бильярдъ, играютъ въ шахматы, читаютъ газеты, пересказываютъ другъ другу городскія новости, а какъ въ числѣ гостей встрѣчаются и старики, то вспоминаютъ событія давнопрошедшихъ лѣтъ, вспоминаютъ съ сердечнымъ умиленіемъ, и на это время дѣлаются десятками лѣтъ моложе.—Во всемъ этомъ также нѣтъ ничего

коллежские регистраторы — помощник столоначальника Адольт-Иосиф Роецкий, журналист Гиантентий-Людомир Бриницкий, бывший депутат Георгий Гаролинский, и канцелярские служители: Севериан Боруковский, и Теофиль-Войцех Калининский.

В Экономическом Указателе сообщаются следующие слухи и вѣсти.

Монетная система наша касательно пробы, как мы навѣрное слышали, останется безъ измѣненія; но разбивная монета будетъ подвержена уменьшенію цѣнности до 15 процентовъ.

Мы слышали, что контрольный снарядъ г. Мясникова при испытаніи въ имѣніи г. В.—на, близъ Гатчины, оказался вполнѣ удовлетворяющимъ своему назначенію. На дняхъ онъ будетъ впрочемъ подвергнутъ новому испытанію здѣсь, въ Петербургѣ, въ присутствіи министра. При тѣхъ преобразованіяхъ, которыя предполагаются въ обложеніи питей, нельзя не признать важности этого изобрѣтенія, дающаго возможность повѣрять и учитывать заводчиковъ, а слѣд. взимать съ нихъ правильный акцизъ.

Надо надѣяться, что въ одно время къ существующей теперь Варшавско-вѣнской желѣзной дорогѣ еще прибавятся двѣ: Варшавско-петербургская и Варшавско-бромбергская (Былгоцкая). Для первой дороги съ весною, на Прагѣ, будетъ дѣлаема насыпь, съ цѣлю обезпечить будущую станцію отъ разлива Вислы. Работы около полотна начинаются въ четырехъ верстахъ за варшавскимъ мостомъ; оно идетъ отъ деревни Зомбинъ, въ уѣздѣ Варшавскомъ, чрезъ Вотуминъ, Клембовъ, Ясеницу, Тауць, Хшенсна, городъ Ядовъ, деревни: Лохови (въ уѣздѣ Станиславскомъ); Вельке Келчево, Простынь (уѣзда Сѣдлецкаго); Малкини, городъ Чижовъ (уѣзда Остроланскаго); деревни: Домброву, Гонсувку, отсюда, перешедши чрезъ границу, полотно входитъ въ губ. Гродненскую вблизи г. Суража и въ слѣдъ затѣмъ идетъ въ Вѣлостокъ. На этомъ протяженіи въ границахъ царства Польскаго будетъ выстроено три болѣе значительныхъ моста, т. е. на р. Ливцѣ (около Лохова), на Бугѣ (около Малкини), на р. Нарви на границѣ; всѣ проектированы Гиллемъ; матеріалъ будетъ доставленъ фабрикой Эрнестъ Гроссенъ и К^о въ Парижѣ.

Направленіе Варшавско-бромбергской (Былгоцкой) дороги тоже определено окончательно; съ весною начнутся работы около полотна, которое будетъ проложено чрезъ деревню Пнево, городъ Кутно, мимо городовъ Кросненцы, Любень и Коваль, даѣе чрезъ Влоцлавекъ за границу. Во всѣхъ поименованныхъ пунктахъ будутъ устроены станціи. За границей дорога пойдетъ на Торнъ въ Бромбергъ, гдѣ соединится съ стѣю восточно-прусскихъ желѣзныхъ дорогъ.

Говоря о желѣзныхъ дорогахъ, не лишнимъ будетъ упомянуть о давно проектированной желѣзной дорогѣ изъ Кіева въ Броды. Здѣсь разнеслась вѣсть, что приготовительныя изслѣдованія около этой дороги уже окончены и даже направленіе ея обозначено; она пройдетъ мимо Житомира чрезъ Крошно, Барановку (гдѣ фарфоровый и финансо-

вый заводъ), около Слауты (суконный заводъ), чрезъ г. Дубно, Каневъ, Королевскій мостъ, наконецъ Радзивиловъ до Бродъ. Эта дорога чрезвычайно развилла бы производительныя силы одной изъ богатѣйшихъ югозападныхъ губерній, особенно при устройствѣ шоссеиныхъ дорогъ въ этомъ краѣ. Нынче строящееся Кіево-бромское шоссе уже почти окончено; только на пространствѣ отъ Канева до Ковля надо произвести окончательныя работы; поэтому есть надежда, что къ концу года это шоссе будетъ открыто на всѣхъ пунктахъ. Для царства Польскаго, ведущаго обширную торговлю съ югозападными краями, Кіево-бромское шоссе доставитъ большую выгоду ускореніемъ транспорта, который нынѣ совершается весьма медленно (изъ Варшавы въ Кіевъ шесть и восемь недѣль), и удешевленіемъ перевозки (съ пуда берутъ по 1 1/2 р. сер.).

По открытіи участка Кіево-бромскаго шоссе, находившіяся на грунтовой почтовой дорогѣ почтовые станціи, въ предѣлахъ Гродненской губерніи, переведены на это шоссе, по которому почтовая гоньба отправляется съ 24-го ноября 1859 года. Разстояніе между переведенными на шоссе станціями слѣдующее: отъ Бромской до Каменской станціи 14 3/4 верст., отъ Каменской до Рудской 19 1/2 верст., отъ Рудской до Мокранской 15 1/4 вер. и отъ Мокранской до Горницкой 19 1/4 верст.

Съ праваго крыла Кавказской Линіи.

По донесеніямъ, вновь полученнымъ изъ западной части Кавказа, все Натухайское племя, населяющее, въ числѣ около 25,000 душъ обою пола, пространство между низовьемъ Кубани, Черныи моремъ, рѣками Неберджаемъ и Адагумомъ, 11-ю января извѣлило безусловно покорность Государю Императору и выдало 17-тъ аманатовъ изъ значительнѣйшихъ фамилій. Того же числа прислужили на вѣрноподданство престолу всѣ почетныя старшины Натухайскаго племени и ближайшее къ укрѣпленію крымскому народонаселенію.

Между тѣмъ въ землѣ Абазеховъ съ успѣхомъ производились работы и обозрѣнія края. Отрядъ, направленный изъ Хамкеты, прибылъ въ укрѣпленіе Майкопское, двинулся отсюда по долинѣ рѣки Курджиса, разработалъ переваль, отдѣляющій эту долину отъ рѣки Вѣлой, и продолжалъ постепенно движеніе. Долина рѣки Вѣлой, на протяженіи 35 верстъ выше укрѣпленія Майкопскаго, представляетъ какъ-бы сплошной дикій садъ съ многочисленнымъ народонаселеніемъ.

14-го января, отрядъ расположился между четырьмя Абазехскими аулами, въ 4-хъ верстахъ выше впаденія въ Вѣдую р. Фююта, праваго ея притока. Летучій этотъ отрядъ 16-го января дошелъ до Каменнаго моста и того же числа возвратился на прежнее мѣсто ночлега.

Во все время движенія отряда, жители оставались спокойными въ тѣхъ аулахъ, чрезъ которые войска проходили; женщины смотрѣли издали на прохожденіе войскъ, а мужчины и дѣти толпились въ лагерѣ.

целарыши: Seweryn Boruchowski и Teofil-Wojciech Kalinowski.

В Проводникѣ Экономическомъ, подъ рубрикою погоски и вѣдомости, читаемы:

Systema monetarny co do próby, jak to z pewnością słyszeliśmy, pozostanie u nas bez zmiany; wszelako moneta zdawkowa ma uleść zmniejszeniu wartości o 15-cie procentów.

— Słyszeliśmy także, że przyrząd wynalazku p. Miasnikowskiego, tak zwany kontrolometr, na odbytych próbie w majątku p. W-na w okolicy Gieczyna, okazał się najzupełniej odpowiadającym swojemu przeznaczeniu. Zresztą temi dniami ma być nanowo wyprobowany w obecności ministra. Przy projektowanej obecnie zmianie systematu co do opodatkowania trunków, wynalazek ten przychodzi w samą porę, podaje bowiem możność sprawdzania ilości i mocy wypędów wódeczanych, co bardzo ułatwia regularny pobór opłaty akcyzy.

— Spodziewają się powszechnie, że do istniejącej obecnie Warszawsko-Wiedeńskiej kolei żelaznej, jednocześnie przybędą jeszcze dwie drogi żelazne: Warszawsko-Petersburska i Warszawsko-Bydgoska (Bromberska). Dla przyspieszenia pierwszej, prócz innych robot mają następnę wiosny rozpocząć na Pradze nasypy, w celu zabezpieczenia przyszłego dworca kolei żelaznej od wylewów Wisły. Roboty około poziomowania szlaku kolejowego rozpoczynają się o cztery wiorsty za mostem Warszawskim; zaczawszy od wsi Żabki w powiecie Warszawskim, ciągnie się przez Wotumin, Kłębów, Jasiennice, Pluszcz, Chrzęsnę, miasto Jadów, wioski: Łochowę (w pow. Stanisławowskim), Wielkie Kiełczewo, Prostyni (w pow. Siedleckim), Małkini, miasto Czyżów (w pow. Ostrołęckim), wieś: Dąbrowę, Gąsówkę, żkad przedeszydzi przez granicę droga wchodzi do gubernii Grodzieńskiej około Suraza i natychmiast idzie na Białystok. Na tej przestrzeni w granicach królestwa polskiego będą wybudowane trzy znaczniejsze mosty, to jest na rzece Liwku (pod Łochową), na Bugu (pod Małkinią) i na rzece Narwi na granicy; wszystkie według planów Grylla; materiały będą dostarczone z fabryki Ernesta Grossen i K. w Paryżu.

Kierunek drogi Warszawsko-Bydgoskiej (Bromberskiej) również ostatecznie jest już wytknięty; wiosną zostaną rozpoczęte roboty około szlaku, który będzie wyprowadzony na wieś Pniewo, miasto Kulno, około Krosniewic, Lubenia i Kowali, dałej na Włocławek za granicę. Na wszystkich punktach tu wymienionych będą wybudowane stacje. Za granicą droga pójdzie na Toruń do Bromberga, gdzie się połączy z siecią dróg żelaznych Prus wschodnich.

Mówiąc o drogach żelaznych, nie odrzeczy też napomknąć o dawno projektowanej drodze żelaznej z Kijowa do Brod. Powiadają tutaj, że przygotowane zbadanie tej drogi jest już ukończone i kierunek linii jakoby już wytknięty, która przechodząc mimo Żytomierza, pójdzie na Kroszno, Baranówkę (gdzie jest fabryka wyrobów farfuruowych i porcelanowych), około Slaudy (fabryka sukna), na Dubno Kaniew, Królewski most, nakoniec na Radziwiłłów do Brod. Droga ta niezmiernie ożywiłaby handel

i przemysł jednę z najurodzajniejszych i najobfit-szych prowincji południowo-zachodnich, szczególniej przy urządzeniu dróg bitych w tym kraju. Obecnie budujące się szose Kijowsko-Brzeskie już prawie jest ukończone; tylko jeszcze na przestrzeni od Kiewa do Kowla pozostają do ukończenia roboty ostateczne; można się więc spodziewać, że ku końcowi roku to szosse na całej swęj długości otwarte będzie. Dla królestwa Polskiego, prowadzące bardzo obszerny handel z krajem południowo-zachodnim, szosse Kijowsko-Brzeskie rokuje wielkie korzyści przez przyspieszenie transportu, odbywającego się teraz zbyt powoli (z Warszawy do Kijowa od 6 do 8 tygodni) i zmniejszenie kosztów przewozki (od puda biorą pod dziesięć złotych).

Po otwarciu wydziału Kijowsko-Brzeskiego szosse, znajdujące się na zwyczajnej drodze pocztowej stacje pocztowe w granicach gubernii Grodzieńskiej, przeniesione zostały na to szosse, na którym kursa poczt rozpoczęły się od 24 listopada 1859 roku. Odległość pomiędzy przeniesionymi na szosse stacjami jest następująca: od Brzeskiej do Kamienieckiej stacji 14 3/4 wiorst, od Kamienieckiej do Rudzkiej 19 1/2 wiorst, od Rudzkiej do Mokrańskiej 15 1/4 wiorst i od Mokrańskiej do Gornickiej 19 1/4 wiorst.

Z PRAWEGO SKRZYDŁA LINII KAUKAZSKIEJ.

Podług wiadomości świeżo otrzymanych z zachodniej części Kaukazu, całe plemie Natuchajców, zajmujące w liczbie około 25,000 dusz pięci obojęt, przestrzeń pomiędzy dolnym Kubaniem, Czarnym Morzem, rzekami Nieberdża i Adagumą, dnia 11-go stycznia oświadczyło bezwarunkową uległość Cesarzowi Jego Mości i wydało 17-tu zakładników z familij najznakomitszych. Tegoż dnia złożyli przysięgę wierności tronowi wyższej honorowi starostwie natuchajskiego pokolenia, oraz ludność najbliższa fortyfikacji Krymskich.

Tymczasem w kraju Abadzechów skutecznie odbywały się dalsze roboty i obejrzenie pozycji. Oddział wysłany z Chamkiety, przybył do Majkopskiej fortyfikacji, posunął się ztąd dałej w głąb doliny rzeki Kurdzyps, oczyścił zasięki, które oddzielały te dolinę od rzeki Białej i ciągle posuwał się dałej. Płaszczyna ponad rzeką Białą, na przestrzeni 35 wiorst w górę Majkopskich fortyfikacji, przedstawia jakby jeden ogród, dzięki znacznej ludnością osiadły.

Dnia 14 stycznia, oddział rozłożył się pomiędzy czterema ulami Abadzechów, o cztery wiorsty wyżej ujścia do Białej prawaego ramienia rzeki Fiumfy. Ten oddział podjazdowy 16 stycznia doszedł do mostu kamiennego i tegoż dnia powrócił na uprzednie obozowisko.

Przez cały czas poruszenia oddziału, mieszkańcy pozostawali spokojnymi widziami w tych aułach, przez które wojsko przechodziło; kobiety poglądały zdala na maszerujące wojsko, mężczyźni zaś i dzieci kupili się w obozie.

необыкновеннаго. Но посмотрите на лица всѣхъ тутъ присутствующихъ! Кофейня эта никогда не бываетъ пуста; а во время выборовъ, или въ продолженіи контрактовъ, она полна народомъ.—Но между всею этою толпою никогда не увидите постнаго лица. Играютъ, выигрываютъ, проигрываютъ, наблюдаютъ за игрой, принимаютъ участіе въ той или другой сторонѣ, предсказываютъ успѣхъ или неудачу; но всѣ довольны, всѣ веселы. Слышотъ другъ въ друга остроты, даже нѣкоторыя легкія колкости, но никто не сердится за это, отгрызается какъ ушибеть, или смѣется отъ души.—И это не одинъ, не два, не три дня, а во всякое время, когда вы выйдете туда, встрѣтите тѣже сцены.—Чтожь изъ этого заключить должно?—Вотъ тутъ разрѣшеніе важнаго житейскаго вопроса. Кто доволенъ и веселъ,—тотъ счастливъ. Иначе, чтобы ему была за охота прикрывать маскою веселості бремя на сердцѣ или душѣ.—А если всѣ довольны и веселы,— слѣдственно всѣ счастливы.—Ну чтожь далье?—Какъ что далье?—Въ этомъ то и заключается рѣшеніе вопроса. Чтожь это древніе и новые мудрецы, философы, мыслители и всѣ имѣющіе притязаніе на эти титулы, въ продолженіи нѣсколькихъ тысячъ лѣтъ искали мѣстопребыванія счастья и не могли до сихъ поръ отыскать его?—Вотъ оно гдѣ!—въ кофейнѣ Юльки! Туда приглашаемъ всѣхъ посидѣть на сердцѣ бремя скорби или грусти; можетъ быть на нѣсколько минутъ они забудутъ объ нихъ; а это для страждущаго важно дѣло.

Но вотъ одинъ изъ присутствующихъ, видно подслушавшій нашъ разговоръ, кричитъ намъ: „Позвольте, милостивый государь, сказать и мнѣ нѣсколько словъ!“

Надобно предупредить васъ почтеннѣйшіе сопутники, что это такое существо, которое никому не даетъ покоя, вмѣшивается со своимъ мнѣніемъ когда объ немъ неспрашиваютъ, и даетъ свои совѣты, когда ихъ не требуютъ. Столкнувшись съ нимъ нечаянно, нѣтъ возможности отдѣлаться отъ него иначе, какъ давъ ему полную свободу высказаться.—А потому, чтобы избавиться отъ него, надобно заплатить эту тягостную дань его своеправію.

— Что вамъ угодно сообщить намъ?

— „Я не могу согласиться съ вами насчетъ послѣднихъ вашихъ выраженій.“

— Очень вѣрю! Вы часто не соглашаетесь съ мнѣніемъ цѣлаго свѣта; такъ чтожь тутъ

удивительнаго, что мнѣніе одного человѣка не нашло отголоска въ вашей душѣ.—Но въ чемъ состоитъ дѣло?

— „Вы приглашаете сюда всѣхъ обремененныхъ сердечными и душевными страданіями?“

— Изъ человѣколюбія, милостивый государь! Развѣ вы не знаете, какъ важны для страдальца нѣсколько минутъ отдохновенія, а даже самоубавенія?—

— Изъ человѣколюбія! Какъ будто существованіе человѣка ограничивается ничтожнымъ періодомъ земной его жизни. Какъ будто онъ созданъ для этой кучи грязи, на которой суждено ему пресмыкаться нѣсколько, а хоя бы и нѣсколько десятковъ лѣтъ.—Это ли поприще для безсмертнаго духа, котораго Превѣчный вдохнулъ въ него при сотвореніи?

— Ну! пропали мы! Онъ попалъ въ любимую свою колею. Простите, ради Бога, почтеннѣйшіе сопутники! Я уже самъ не радъ что вызвалъ васъ на это путешествіе.

— „Чтобы вы сказали о больномъ, который привѣвъ прописанное ему врачомъ лѣкарство, началъ бы обременять желудокъ вкусною, но вредною пищею? Не назвали бы вы его безумцемъ, добровольно ожесточающимъ свою бользнь и умножающимъ страданія?—А чтоже составляютъ для нашихъ душъ всѣ скорби и печали, какъ неспасительныя лѣкарства посылаемыя противъ душевныхъ нашихъ бользней— пороковъ и страстей, небеснымъ врачомъ, Превѣчною премудростію и любовью.—Довольно этихъ двухъ словъ Премудрость и Любовь, для полнаго нашего убѣжденія, что все посылаемое Провидѣніемъ имѣетъ для насъ самую благу, самую спасительную слѣдствія.— Не безумно ли послѣ того искать средствъ къ уничтоженію силы небесныхъ врачеваній? Это значить идти не только противу воли Провидѣнія, но и противу собственнаго своего блага.“

— Я совершенно согласенъ съ вами, что скорби и страданія составляютъ лучшее врачевство отъ душевныхъ бользней; но для того, чтобы переносить эти врачеванія, необходимы телесныя силы, которыя непременно должны возобновлять и укрѣплять развлеченіемъ, иначе человѣкъ упадетъ подъ бременемъ врачеванія.

— „Хула, милостивый государь! Хула! Вы ставите на одной доскѣ съ земными и Небеснаго врача. Это съ вашей стороны дурно, непростительно. Земные врачи могутъ ошибаться и дѣйствовать не впопадъ. Но небесный врачъ никогда не ошибается, никогда не даетъ нуждаю-

щемуся несоотвѣтственнаго лѣкарства; однимъ словомъ никогда не обременитъ его свыше силъ. Знаетъ Онъ лучше насъ съ вами и свойства нашихъ бользней и средства къ нашему изцѣленію. А если случалось, что нынѣ не выдерживали тяжести возложеннаго на нихъ бремени, и падали, слѣдственно погибали; то это вовсе не отъ того, чтобы возложенное на нихъ бремя превосходило ихъ силы, но отъ изнѣженной ихъ природы, прихотливой души и разраченного сердца, которое лучше хотѣло слѣдовать внушенію недалновиднаго ума, нежели голосу Премудрости небесной. Такіе достойные сожалѣнія страдальцы, въ самомъ началѣ посыланія Божія, ожесточили противъ него сердца, отвергли спасительное врачевство и гибли не въ слѣдствіе постигшихъ ихъ скорбей, но по причинѣ преступнаго своего нетерпѣнія, и упорнаго сопротивленія волѣ премудрой и прелюбной.

— Все это справедливо! Но вспомните, что ежли не всѣ, по крайней мѣрѣ большая часть посѣтителей этого дома приходятъ сюда безъ особенной цѣли, единственно за тѣмъ, чтобы какъ говорить, убить время.

— „Убить время! Какъ страшны эти выраженія въ устахъ Христіанина! Время, величайшую драгоценность, какую намъ дало Провидѣніе для приобрѣтенія блаженной вѣчности; время, котораго каждая минута должна быть посвящена нашему непрерывному усовершенствованію, умноженію нашихъ заслугъ предъ Богомъ, изысканію средствъ къ достиженію нашего великаго предназначенія—убивать какъ неприятеля, уничтожать какъ бремя, съ которымъ намъ не куда дѣваться? Войдите въ себя! Не должны ли вы краснѣть предъ судомъ совѣсти вашей, что изъ устъ вашихъ вырвалось такое язвическое выраженіе? Мы презираемъ людей проматывающихъ имѣнія, доставляющіе имъ по наследству, но которыя при благоприятныхъ обстоятельствахъ можно слова приобрѣсти.—Какого же осужденія достойны убивающіе время, котораго одной минуты не въ состояніи возвратитъ никакія человѣческія усилія?“

— Воля ваша, милостивый государь! Сужденія ваши слишкомъ рѣзки. Онѣ бросають вѣтно обвиненія на множество лицъ извѣстныхъ безукоризненнымъ поведеніемъ. Этакъ вы намъ докажете, что всѣ посѣщающіе этотъ домъ должны почитаться виновными.

— „Я не осуждаю лично никого, и не ставляю насильно слѣдовать моему мнѣнію; но

не перестану повторять то, въ чемъ я убѣжденъ, что губить время въ занятіяхъ не приносящихъ пользы, предосудительно и грѣшно.“

— Позвольтежъ вамъ сдѣлать нескромный вопросъ: зачѣмъ же вы сами изволили пожаловать сюда?

— „Я пришелъ за тѣмъ, чтобы вывести васъ отсюда, и напомнить, что пора обратить вниманіе на предметы важнѣе и занимательнѣе, которыхъ еще много передъ вами, а не терять напрасно драгоценное время и не занимать публики цуцетками.—Dixi!“

— Нечего дѣлать! Не лъзя непротиваться, что онъ не совѣтъ не правъ. Послѣдуемъ его совѣту, хотя онъ не принуждаетъ насъ къ тому! Выйдемъ на улицу!

Передъ нами маленькая красивая площадка обстроена домами въ видѣ неправильнаго полукружія.—Мѣсто это называется большая ремиза, потому, что здѣсь останавливается самое большое число извозчиковъ въ Вильнѣ.— Это, если можно такъ выразиться, ихъ аристократія, двѣтъ извозничьей касты, съ самыми лучшими экипажами и лошадьми въ Вильнѣ.— Они и ведутъ себя какъ аристократы въ отношеніи къ младшимъ своимъ братьямъ, имѣющимъ тощихъ лошадей, старья дрожки или сани, и состоящимъ по большей части изъ жидовъ.— Каждый изъ нихъ смотритъ козыремъ, разоборчивъ въ выборѣ сѣдока, и не каждому подаетъ лошадь, а оглядывается во всѣ стороны не примѣтитъ ли какого нибудь извѣстнаго въ городѣ лица, которое не торгуясь съидеть за каждый ничтожный курсъ четвертаки или двузлотовки.— Такія лица имъ очень хорошо извѣстны.— Они издалека узнають ихъ и летятъ имъ на встрѣчу за четверть версты.— Во время контрактовъ или выборовъ, мѣстному жителю до нихъ добиться не лъзя; и не смотря на то, что въ городѣ есть болѣе 200 извозчиковъ, въ это время на улицѣ свободной лошади иногда найти невозможно.— Бываютъ впрочемъ и такіе дни, что въ продолженіи нѣсколькихъ часовъ не случается имъ найти сѣдока. Это время они убиваютъ отпуская остроты другъ на друга, а еще болѣе на проходящихъ жидовъ и бабъ, и если кому нибудь изъ нихъ случится въ виду ихъ поскользнуться и упасть, то непременно совсѣхъ дрожекъ или саней посылаются восклицанія: „заплати за мѣсто!“

(Продолженіе слѣдетъ).

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.
POGLĄD OGÓLNY.

Zwracamy uwagę czytelników naszych na pismo hr. Cavour, którym uwiadomił p. Ricasoli o wymaganiu cesarza Francuzów, aby Toskanja zaniechawszy zamiaru złączenia z Piemontem ogłosiła, iż pragnie stanowić królestwo udzielne. Prezes rady ministrów odpowiedział z Florencji, iż rząd wielkiego księstwa mimo całe uszanowanie i wdzięczność jakie cesarzowi Napoleonowi są należne, przyzwolenie na to niemożne. Przyjął na siebie odpowiedzialność w chwili tak stanowczej, w której los całego kraju na wiele wieków, a może nazawsze przychodzi do rozstrzygnięcia, byłoby krokiem, którego uczynić sumienie rządowi tokańskiemu nie pozwalała. Baron Ricasoli, usprawiedliwiająco to oświadczenie, przebiega z wyższego stanowiska, z głęboką znajomością dziejów rozmaite koleje, przez jakie w ciągu wieków ojezyzna jego przechodziła; zwycięzko zbija upowszechniony przesąd, że Toskanja pragnie udzielnosci i najjaśniejszy przekonywa, że prawdziwy postęp i rozwój pomysłności powszechniej nakazuje Toskańczykom złączyć się w jedną całość z królestwem piemonckim; stanowczo zatem oświadcza, iż trzymając się zasady przez samego cesarza Francuzów uswięconej i na której tron jego jak na granitowej podstawie spoczywa t. j. głosowania powszechnego, zostawi narodowi prawo wyrzeczenia o swojej przyszłości. P. Farini uwiadomiony podobnie pismem hr. Cavour o radzie rządu francuzkiego: aby księstwa Modeny i Parmy natychmiast złączyć z Piemontem, Romanja zaś pozostając pod najwyższym zwierzchnictwem stolicy św. przeszła pod zarząd króla Wiktora Emmanuela, odpowiedział, że otrzymawszy od ludności tych krajów dyktaturę, nie sądzi, aby mu wolno było stanowić o ich losie, bez odwołania się do powszechniej woli narodowej. Przedmiot więc tak wielkiej wagi i takiego w następstwach swoich znaczenia odda na powszechne głosowanie, zaręczając iż czuwać będzie, aby ta czynność ludowa odbyła się w dachu najczystszej uczciwości. Jakoż w całych Włoszech środkowych ta czynność w życiu narodów tak wielka i uroczysta, odbyła się w dniach 11 i 12 Marca. Zachowanie się ludu włoskiego w tych pamiętnych chwilach godne jest najwyższego podziwienia i świadczy o tej dojrzałości, jakiej ci pierwotni synowie cywilizacji europejskiej, mimo wewnętrzne niecierpliwości, mimo ucisk cudzoziemców, doświadczyli. Po ogłoszeniu dekretów, zwolających całą ludność do głosowania, natychmiast jej wola wyraziła się otwarciem. Mężczyźni umieścili na piersiach trójkolorowe kokardy, niewiasty do stroju swego użyły podobnychże wstążek, a na jednych i drugich dawały się czytać napisy: złączenie z Piemontem pod berłem Wiktora Emmanuela. W dniu 11 marca cała ludność Toskanji, Parmy, Modeny i Romanji pod przewodnictwem swoich duchownych pasterzy, wezwawszy na pomoc Boga udała się do urzędów gminnych, gdzie głosy swoje składać miała. Poważnie, bez gwaru, ze świadomością tego co czyni, każdy złożył zdanie swoje w urnie, i oto po sprawdzeniu przez sąd kassacyjny w Bolonji, a przez urząd municypalny we Florencji, okazało się, że Włochy środkowe większością 736,633 głosów przeciw 15,334 rozmyslnie i dobrowolnie objawiły, że chcą składać jedno potężne królestwo Włoch północnych pod rządem konstytucyjnym Wiktora Emmanuela, czyli wyrzekły, że pragną krwią i majątkiem walczyć o wyzwolenie z pod ucisku i o zjednoczenie całej rodziny włoskiej pod jedno berło i pod jedno prawo. Król Wiktor Emmanuel uroczysto zapowiedział, że głosu ludu nie odrzuci, cesarz Francuzów zagroził, że wojska swoje z Włoch cofnie. Na słowie króla sardyńskiego śmiało polegać można, zwycięstwo czy klęska, nie złamie rycerskiej obietnicy; co do władcy Francji któż zgadnie jak postąpić zechce. Wojska francuzkie mają rozkaz opuścić Lombardję, skoro wypadek głosowania za złączeniem okaże się przeważnym, ale już krząta wieści, że marszałek Vaillant ostrzeżony został z Paryża, aby do nowych rozkazów nie schodził z dotychczasowych stanowisk. Rząd francuzki ma też mniej powodów do pośpiechu, iż czekać by należało, co mocarstwa o głosowaniu Włochów i o przyjęciu ich pod berło króla Piemontu wyrzekną. Są ludzie, którzy sądzą, że dyplomacja z wewnętrzną radością ten obrót sprawy włoskiej przyjmie. W pośród walki praw opartych na traktatach i rękami wypływających z zasad prawowitości, a tak stanowczo objawionej woli ujarzmionych dotąd ludów, trudno byłoby bez obrazy sumienia lub praw uznanych, wydać radzie europejskiej bezstronny wyrok, dogodniej i bezpieczniej zatem, biorąc za podstawę czynny spełniony, wyrzec ostatnie

słowo, które obiedwie strony unikają klęsk wojny, z uszanowaniem przyjmą. Ale to są domysły serene i pokój miłujących, bo przecież, jeżeli Napoleon wojska swoje cofnie, jeżeli Austryja, ufna w swoją przewagę, odzyskać wpływ stracony zechce, może w rocznie wtargnienia do Piemontu znowu gromy dział zagrzmią, nurty Mincio krwią się zacerwieńnią, a wówczas rozpocznie się bój na śmierć i życie, który wolność lub niewolę półwyspu rozstrzygnie.

WŁOCHY.
PIEMONT

Nota hr. Cavour do p. Ricasoli.

Baron Talleyrand, za rozkazem rządu cesarsko-francuzkiego odczytał przedemną i udzielił odpis noty, którą pośpieszam panu przesłać. Rzeczona nota obejmuje wykład myśli N. Cesarza Francuzów co do ukończenia spraw Włoch środkowych, myśli te są wyrażone w trzech następnych przełożeniach. Księstwa Parmy i Modeny mają być natychmiast złączone z Piemontem bez odwołania się nanowo do głosowania ludu. Romanja powinna zostać wikarjatem, pod najwyższą zwierzchnością stolicy św. rządzonym przez króla, mogącego objąć natychmiast jego administrację. Nakoniec Toskanja zostałaby osobnym królestwem pod berłem panującego z wolnego wyboru narodu.

Rząd francuzki nie oświadcza się za nikim w szczególności w następie mającym wyborze panującego, wszakże otrzymałem zapewnienia ustne, że wybór księcia z królewsko-Sabaudzkiego domu nie znalazłby, ze strony Francji żadnego oporu. Otrzymał w tym względzie rozkazy J. Kr. Mości, odpowiedziałem baronowi Talleyrand, że rząd królewski nie czyni ze swojej strony zarzutu przeciw organizacji osobnej, i że przesyłając rządowi Emilji i Toskanji, wyżej wymienione przełożenia, odda je na ocenienie meżów stanu rządzących temi krajami. Odzywam się więc do pana i nie wątpię iż rząd Toskanji, odczytawszy załączone tu dokumenta, pamiętać zechce, iż rady w nich zawarte pochodzą od wspaniałego sprzymierzeńca, któremu w znacznej części Włochy winne nowe przeznaczenia do jakich są powołane.

Jeżeli zatem nota gabinetu francuzkiego nie ma być ogłoszoną, przyzwolenie jednak wymaga, aby publiczność wiedziała źródło przełożeń, które przesyłam. Nietaję przed sobą że ani pan, ani jego towarzysze nie zechcą wziąć na siebie odpowiedzialności za ostateczne postanowienie bez zaradzenia się nanowo narodu, który za pośrednictwem wybranego tym końcem zgromadzenia, już wolę swoją objawił. W przewidzeniu czego, król J. M. uznając właściwość nowego głosowania, zostawuje panu zupełną swobodę co do trybu odwołania się do woli ludności, mając ufność iż rząd Toskanji użyje wszelkiej troskliwości, aby, tak jak to i uprzednio miało miejsce, wybory odbyły się ze wszelką i najszerzą prawością. Jakkolwiek będzie wypadek głosowania, król z góry go przyjmuje, nigdy bowiem nie miał innych celów prócz zapewnienia pokoju i organizacji Włoch, przez sprawiedliwe spełnienie życzeń ludu.

Turyń d. 29 lutego. podpisano C. Cavour.

Odpowiedź barona Ricasoli na poprzedzającą notę.

Miałem zaszczyt otrzymać przesłaną mi notę z Turyń z d. 29 lutego, obejmującą wykład myśli N. Cesarza Francuzów w przedmiocie ukończenia spraw Włoch środkowych.

Podług myśli rządu cesarskiego, troiste oddzielne przeznaczenie ma być udziałem trzech części kraju, składających Włochy środkowe. Bezpośrednie wecielenie księstw; wecielenie pośrednie Romanji z nazwą wikarjatu, pod zwierzchnią władzą stolicy św. i utworzenie z Toskanji osobnego państwa pod królem wolnymi głosami ludu obranym. Zostawując gubernatorowi prowincji królewskich Emilji obowiązek odpowiedzieć na to co się jego tyczy, będę miał zaszczyt zdać sprawę panu hrabiemu z tego co się ściera do Toskanji.

Od dziesięciu miesięcy a nawet nierozmijając się z prawdą, możnaby powiedzieć od dziesięciu lat, ten kraj niezapominając pięknych i świętych podań dziejowych, ożywiony został nowym duchem, który natchnął go wolą zlania się w jedną narodowość z państwem J. Kr. Mości. Myśl zjednoczenia może wprawdzie być uważana jako objaw przeciw Austrji, ale nigdy jako nierozważny popęd ku Sardynji. Przy tej zrzeczności należy sprostować przesąd dość upowszechniony w Europie i wpływający z większą lub mniejszą siłą na zdanie, jakie dyplomaci utworzyli sobie o uczuciach Toskanji. Kraj, powtarzają oni, będący zabytkiem podań takiej cywilizacji, którego dzieje w piękności i sławie żadnemu nieustępują i który chlubił się zawsze temi podaniami i tą historją, nie może bez żalu dać się pochłoniąć innemu krajowi i dobrowolnie utracić świetną swoją udzielnosc.

Nie zaprzeczam, iż ten sposób zapatrywa-

nia się na nasze stosunki mógł być słusznym wówczas, kiedy nasze życie polityczne ograniczało się do gminy, i kiedy gminy włoskie, wzniosły się do cywilizacji wyższej od cywilizacji narodów ościennych, posiadały obok monopolu handlu, i doskonałości reko-dzielniczej, źródła powszechnego bogactwa. Lecz od wieku XVI te warunki uległy zupełnej zmianie. W Europie, przez kolejne zlewianie się powstały potężne i jednolite państwa, w pośród których Włochy, w swych podziałach znalazły się słabymi; straciwszy zaś przez nowe odkrycia monopol handlu europejskiego, przyszyli, nakoniec do tej bezsilności, iż nie zdołały nawet wytrzymać współzawodnictwa reko-dzielniczego. Od tej chwili przyszło Włochom ciężko za swoją dawniejszą wyższość pokutować przez cztery wieki zależności majątkowej i politycznej. Nie więc dziwnego, że Toskańczycy, równie jak inne ludy włoskie, szukali w ciągu tego długiego okresu upokorzeń, pociechy we wspomnieniach przeszłości i nie niema nadzwyczajnego, że starali się osłodzić swą niewolę, hołdując sztukom i podaniom wykwinnej cywilizacji. Wszakże ta sama cywilizacja musiała uczynić ich mniej podatnymi niewoli, mniej znoszącymi ponizienie, zwłaszcza kiedy niewola przybierała najohydniejszą kształt, wypływając z cudzoziemskiego ucisku, kiedy ponizienie pochodziło nie z przyczyn wewnętrznych, ale z przewagi zewnętrznej. Przypuszczając nawet, iż duch municypalny mógłby ocalać jeszcze w Toskanji, działanie wieków, ucisk austrijski, niedołężny rząd księząt zwaliły go i wytopiły. Wówczas miejsce idei municypalnej zajęła idea narodowości w najrozleglejszym i najpodniętszym jej pojęciu; Toskanja, skutkiem wysoko pouniętej cywilizacji, była dzielnie przygotowaną przyjąć ją i pielegnować z zapalem. To co nazywają miłością Toskanji dla swęj udzielnosci jest tylko przywiązaniem do instytucji, będących przedmiotem podziwienia Europy, które Toskanja posiadała, które rozwijała, nie dla tego, iż była państwem udzielnym i niezależnym, lecz nawet mimo swą szczupłość i zależność. Wzdrygałaby się zapewne Toskanja być pochłonięta przez kraj obcy, który miałby zamiar zniżyć ją do tegoż poziomu barbarzyństwa, w jakim sam zostawał. Lecz im bardziej kto ceni Toskanję z powodu jej cywilizacji i przywiązania do swych ustanowień, tem chętniej powinien przyznać, iż posiada dostateczne pojęcie do ich utrzymania i rozwoju. Ale Toskanja, równie jak i inne kraje włoskie, musiała przejść przez smutne doświadczenie, jak słabo są zabezpieczone i jak bezpłodne najlepsze ustanowienia w małych państwach; w samej szczupłości już leży ustawiczna groźba przeciw cywilizacji, a to co się zowie miłością autonomji, w istocie będzie tylko chęcią powiększenia się i wzmocnienia ku własnej obronie. W tym składzie rzeczy, gdzie miała Toskanja szukać pierwiastków porządku i siły, odpowiednych swoim potrzebom i swojej naturze? W pełnem wykonaniu i rozleglem zastosowaniu zasad 1789 roku, zasad, które ku wiekopomnej swęj chwale Napoleon I rozlał w Europie, i których rozwój, ku podobnie nieśmiertelnej swęj chwale, wspaniałomyślny jego następca wszędzie ułatwia, Toskanja znalazła się zamkniętą na jednej ziemi z Austrją, wrodzoną nieprzyjaciółką każdego postępu moralnego i społecznego, między ludami przez siebie ujarzmionymi; z rządem dworu rzymskiego; z rządem neapolitańskim, uroczyste napiętnowanym przez cywilizowaną Europę hańbą sprzeciwieństwa wszelkiej cywilizacji. Miłość dla tych szlachetnych ustanowień, jednocząc się z przecuciem własnego ocalenia, zniewoliła Toskanję szukać wsparcia jednorodnej siły. Znalazła ją w złączeniu swoim z królestwem, które stanowczo weszło na drogę narodowości i swobody, gdzie widziała rękojmję zachowania swych podań, ich rozwoju i zastosowania do życia społecznego. W zjednoczeniu swoim z Sardynją, Toskanja znajdowała warunki porządku i siły, zaręczające pomyślność wewnętrzną, poszanowanie zewnętrzne, zapewniające trwałość ustanowień i niezależność narodową. W poddanstwie pośrednim lub bezpośrednio Austrji, Toskanja widziała poddaństwo tych żywotnych warunków istnienia narodowego. Owoż jakim sposobem idea zjednoczenia przybrała pozór objawu przeciw Austrji, wówczas kiedy była tylko wyrozumowaniem przychyleniem się ku Sardynji. Wszakże rząd, który nastąpił po dniu 27 kwietnia otrzymał od opinji powszechniej umocowanie oznaczone i wyłączone: wyzwolić kraj z jarzma austrijskiego przez wojnę i wynaleźć warunki bezpieczeństwa na przyszłość przez zjednoczenie z królestwem Sardynjskiem.

Przyzwolenie obywateli, głosi municypalności, uroczystsze jeszcze i mniej zarzutom dostępne głosy zgromadzenia reprezentantów, nieobojętne zachowanie się ludności, wszystko, jeśli tego było potrzeba, stwierdziłoby w dokładnym i niezaprzeczonem określeniu, umocowanie rządu. Ale teraz jakkolwiek wielkiem jest uszanowanie, jakie Toskanja wyznaje i czuje, że wyznawać powinna z obowiązku wdzięczności dla rządu cesarza Francuzów i dla rządu J. kr. Mości, ma jednak zupełną nadzieję, iż oba te rządy zrozumieją, że Toskanja niema prawa przyjąć dla siebie organizacji niezgodnej z tą, jakiej ludność oczywiście żąda i jaką zgromadzenie uchwaliło; rząd i lud Toskanji powzięli z powtarzanych zaręczeń, w aktach urzędowych i dyplomatycznych rządu francuzkiego, pewność, że posiadają nieograniczoną wolność rozrządzania swoją dolą, i że swobodnych ich głosów nie przytłumi żadne wdanie się zbrojne cudzoziemskie. Przedostatnie pismo p. hrabiego przesyłając mi cztery przełożenia angielskie, mające na celu ostateczne urządzenie Włoch środkowych, pozwalało spodziewać się, iż dzięki wspaniałemu orędownictwu cesarza Francuzów, te przełożenia wywołają pomyślne następstwa. W skutek tych przełożeń, po przedsięwzięciu odpowiednich środków, wspólnie z rządem prowincji królewskich Emilji, postanowilem przyjąć głosowanie bez względu na doradzaną formę, dla zapewnienia się o prawdziwym charakterze i szczerości przekonani ludności tego kraju. Przed ostatecznym przyjęciem formy, znośilem się z rządem francuzkim dla wybrania sposobu najrozleglejszego i najuroczystsze, t. j. głosowania powszechnego. Między innymi powodami, które nas skłoniły do wyboru tej formy, znajdowaliśmy, iż właśnie głosowanie powszechne, jako podstawa instytucji i osnowa prawowitości obecnego rządu, powinna być chętnie przez gabinet cesarski przyjęta. Zdawało się nam, że czas głosowania powszechnego mógł najwłaściwiej przypaść na chwilę, w której J. kr. Mość postanowiłby zwołać parlament.

Wiadomo panu hrabiemu, że począwszy od miesiąca stycznia, rządy Emilji i Toskanji, ogłosiwszy statut i prawa elektoralne sardyńskie, rozkazały przystąpić do wstępnych wyborczych przygotowań, będąc w pogotowiu przepisać ich wykonanie natychmiast, skoro król Jego Mość nakaze toż spełnić w swoich państwach dziedzicznych i nabytych. Postępując w ten sposób, byliśmy najmocniej przeświadczeni, iż działamy zgodnie ze służącym nam prawem; ponieważ nieoddaliśmy się od naszego obowiązku, idąc co do aktu złączenia za wolą ludności przez nas rządzonej; zwłaszcza, że Europa nie zebrała się na ten kongres, na którym miano wyrzec o naszej doli. Czas był wyjść z niepokoju i tymczasowości, pełnej zawał i niebezpieczeństw; słowa polityki cesarskiej, a mianowicie noty p. Thouvenel z d. 31 stycznia utwierdzały nas w powziętem przekonaniu. Zdawało się nam być właściwem oznaczyć przez ostatnią i stanowczą próbę, czy ludność tego kraju powinna być wziąć udział w wyborach na parlament narodowy i rozkazałszy przez dekret 1 marca, którego odpis miałem zaszczyt przesłać panu hrabiemu, w jaki sposób i w jakim czasie miało odbyć się głosowanie powszechne i sekretne. Po załatwieniu czynności, o których wspominałem doszły mi pisma pana hrabiego, w których p. hrabia wyłożył widoki Francji względem Włoch środkowych. Poczytuję za obowiązek uczciwości ze strony rządu, rozpowszechnić te widoki między ludnością Toskańską i jestem przeświadczony, że to odwołanie się, uczynione przez nas do głosowania powszechnego nie jest w sprzeczności z życzeniem Cesarza, którego prawa do wdzięczności Toskanji, i Włoch są tak wielkie i liczne.

Powtarzając, iż rząd tokański nie mógł przyjąć na siebie odpowiedzialności za ostateczne postanowienie w obec wyraźnego umocowania zgromadzenia, mogę zaręczyć p. hrabiego, że zupełna i nieograniczona swoboda głosu będzie utrzymana w taki sposób, aby z urny wyszedł objaw czystej i nieskażonej woli narodowej. P. hrabia, jeśli to znajdzie właściwem, będzie mógł udzielić p. Talleyrand powyższe uwagi i zrobić z nich użytek, jaki uznasz za stosowny.

Florencja 4 marca 1860 r. Ricasoli.

Odpowiedź p. Farini hrabiemu Cavour.

Depesza p. hrabiego z d. 29 lutego wymaga bezpośredniej odpowiedzi również z powodu swęj ważności, jak z powodu świeżych rozporządzeń, uczynionych we Włoszech środkowych; winniem wytłumaczyć się otwarciem. W przedostatnim piśmie p. hrabiego udzielone mi były cztery przełożenia angielskie, odnoszące się do ostatecznej organizacji tych

provincji; pismo wyrażało ufność, iż te przełożenia znajdujące się pod wspianiem orędwnictwem Cesarza Francuzów będą mogły wiaść skutek. Według tych przełożeń, ludność Włoch środkowych bez wyjątku miała być wezwana do nowego głosowania, nimby wojska J. Kr. Sardynijskiej Mości mogły je zająć. W takim składzie rzeczy znalazłem, zgodnie z rządem tokańskim, że ówczesne położenie wskazywało mi następną drogą postępowania, przyjąć wszelką formę nowego głosowania, dla należytego sprawdzenia swobody i prawdziwości uczuć narodu. W razie, gdyby forma mogła być z góry oznaczoną, wybrać najszerszą i najuroczystsza, to jest głosowanie powszechne. Co do czasu wykonania, ten zdawał mi się być wskazany przez naturę rzeczy, to jest w dniu, w którym król J. M. zwoła parlament; bo w rzeczy samej należało wówczas rozstrzygnąć, czy tutejsza ludność miała w nim wiaść udział; w każdym zaś razie była to chwila do wyjścia ze stanu niepewności i brzemiennej niebezpieczeństwa. Utwierdziło mię w tém przeświadczeniu odczytanie świeżo ogłoszonych dokumentów dyplomatycznych, szczególnie zaś nota p. Thouvenel z d. 31 stycznia, w której sprawa włoska jest roztrząsana z największą rozwagą i sprawiedliwością.

To wpłynęło ostatecznie na moje postanowienie i pan hrabia znajdzie w przyłączonych tu manifestach i dekrecie wczorajszym, tryb i warunki tego nowego głosowania. W tej chwili doszła mię depeza p. hrabiego, obejmująca myśli rządu francuzkiego. Przyjąłem je z uszanowaniem winnóm dla tego, który tyle uczynił dla naszej niepodległości, i nie moją będzie winą, jeśli te myśli nie będą wiadome ludowi. Wszakże pan hrabia, dobrze wiedząc, iż nie mogłem przyjąć na siebie odpowiedzialności za ostateczne postanowienie bez dołożenia się woli narodowej, przekona się, że dekret mój nie jest bynajmniej w sprzeczności z życzeniem wyrażonóm przez Cesarza. Bo naprzód co się ściaga do księstw Parmy i Modeny, nowe głosowanie zatwierdzi uprzednie; będzie to nowa próba i nowy dowód za bezpośredniem złączeniem. Co do Toskanji, pan hrabia przyzna, iż niemam poruczenia roztrząsać służących jej powodów. Zdawałoby się na pierwszy rzut oka, iż zachodzi niejaką różnicą co do Romanji; wszakże pominawszy, iż według konstytucji rządu Emilji było wbrew przeciwnym prawu czynić różnicę między temi i innemi prowincjami, zdaje mi się, że wszystko dobrze zważywszy, rzeczywistość żadna tu sprzeczność nie zachodzi. Od chwili, w której rząd francuzki postanowił zatwierdzić złączenie i rząd Romanji przez Jego Kr. Sardynijską Mość, pod wysokim zwierzchnictwem stolicy św., wikariat więcej obchodzi stosunki między papieżem i królem aniżeli naród.

Powtóre, jak poddać głosowaniu powszechnemu pytanie tak oderwane i drażliwe, jakim są właśnie stosunki o których mowa? Lud może być pytany tylko o wyobrażenia proste i jasne; tu przeciwnie byłoby koniecznym podane przełożenie objaśniać mnóstwem wywodów bardzo zawitych, określać naturę i granice władzy; niepodobna mi nawet dzisiaj utworzyć sobie w tej mierze dokładnego wyobrażenia. Nadto, wszystkie urzędowe pisma dworu rzymskiego tak zniszczyły wszelkie podobieństwo rzeczoności, lub każdego innego układu, iż wniesienie podobnego przełożenia, bez nadziei skutecznego wypadku, wywołałoby tylko zaburzenia, gdyż nie jest równie sprzecznym z życzeniami tutejszej ludności. Nakoniec jeśli stronnictwo osobnego królestwa przemogło w Romanji, to stronnictwo przyjęłoby wszelkie układy, jakieby rząd królewski wspólnie z dyplomacją sądził, iż przyjąć należy. Pozwoli mi p. hrabia powtórzyć, iż powinien rozumieć, jak ciężka odpowiedzialność na mnie leży. Zgromadzenia opatrzyły mię mocą nieograniczoną; nie mogę ję zdradzić bez utraty czei i ubliżenia obowiązkowi. Jedno tylko jestem w stanie przyrzec to, że zupełna i nieograniczona wolność głosu będzie utrzymana, aby wola narodu mogła objawić się bez najmniejszego zewnętrznego lub wewnętrznego wpływu, ale według sumienia każdego z głosujących.

Oto są uwagi, które przeczytałem za powinność przełożyć p. hrabiemu, dla udzielenia ich p. Talleyrand lub postąpienia podług tego co uzna za stosowne.

Bolonja 2 marca

Farini.

Turyń, d. 8 marca.

Zapał za złączeniem Włoch środkowych z Piemontem jest powszechny. Wszyscy wieśniacy noszą na piersiach wielkie kokardy trójkolorowe z małemi zwieszonymi wstążeczkami białej, czerwonej i zielonej barwy; na kokardzie daje się czytać wielkimi głoskami: *Noi vogliamo l'annessione* (chcemy złączenia); hasłem ich jest: niech żyje Wiktor Emmanuel, nasz król. Uzbrojenia idą bardzo czynnie, aby wypadki nie zaskoczyły nieprzygotowanych. Już

wszystkie rozkazy dla ześrodkowania wojsk są wydane, równie jak dla rzucenia ich tam, gdzie potrzeba wskaże. Dywizja Cialdini pójdzie do Bolonji, generał Mollard do Modeny; mówią o generale La Marmora, jako o wodzu naczelnym sił we Włoszech środkowych. Grenadjerowie pójdą do Monza; bersaglieri do Chivasso; jazda dowie się później o swoim przeznaczeniu.

Podług ostatnich wykazów urzędowych nadesłanych z Turyń, wojsko piemonckie ze wszystkimi kontyngensami, za wyłączeniem dywizji sabaudzkiej, która ma być rozwiązana stanowiąc będzie około 100,000 ludzi z rezerwą 40,000. Wojsko Włoch środkowych składa się z 12 brygad piechoty czyli z 24 półków liniowych, z 12 bataljonów strzelców pieszych, z 4 półków jazdy, z 10 baterji artylerji i 3 bat. inżynjerów.

Ogół wojska piemonckiego i Włoch środkowych na wielkiej stopie wojennj w d. 1 kwietnia składać się powinien z 200,000 ludzi. Podług innych wiadomości, opartych na szczegółowym wyliczeniu pojedynczych dywizji, ogół siły zbrojnej wyniesie 225,000 ludzi. (Nord)

KRÓLESTWO OBOJGA SYCYLJI.

Neapol, 6 marca.

Panuje tu powszechne przerażenie. Dyrektor policji Ajossa podejrzewając, iż miały nastąpić objawy albo w duchu konstytucyjnym, albo w duchu piemonckim, postanowił uwiezić i wygnać z kraju wszystkich, o których sądził iż mogliby stanąć na czele ruchu. Przez trzy dni chwytano osoby przez p. Ajossa wskazane. Między uwiezionymi znajduje się najwięcej adwokatów; tymczasem według zapewnienia ludzi rozsądnych, powstanie w Neapolu i królestwie jest niepodobne, chyba poczęło się od wojska. Powszechnie utrzymują, że policja niema najmniejszego śladu, a tém mniej dowodu spisku, i że wypęda z kraju ludzi zupełnie niewinnych. Świeżo wygnano dwóch braci Monterosso, mgr. Vulcano, de Filipis i de Simone. Podobny los czeka wielu prawników, lekarzy i uczniów. Posłowie Francji, Anglii i Hiszpanji żądali wyjaśnień od ministra spraw zagranicznych, lecz ten nie mógł im dać przekonujących dowodów na usprawiedliwienie tej srogości rządu. Posłowie zamierzali otrzymać posłuchanie u króla, dla odwrócenia klęsk ciężących nad tyłu rodzinami.

W tych dniach ogłoszono tu nową, bardzo zniżoną taryffę; byłoby to dobrodziejstwem dla mieszkańców, gdyby cierpienia innego rodzaju nie czyniły ich na wszystko obojętnymi. (Nord)

FRANCJA.

Paryż, d. 13 marca.

Korrespondent dziennika le Nord donosi, że do dnia dzisiejszego nie zaszła żadna zmiana w rozkazie danym marszałkowi Vaillant, aby natychmiast opuścił Lombardję, skoro wy zadek głosowania za złączeniem Włoch środkowych z Piemontem będzie wiadomy. Lecz to postanowienie rządu francuzkiego nikogo nie dziwi, ponieważ było zapowiedziane w depezy p. Thouvenel. *Wyjście wojska nastąpi za zgodą gabinetu turyńskiego*, bardzo by się więc mylou, sądząc iż opuszczenie Lombardji przez wojska francuzkie jest dowodem oziębłości między dwoma rządami. Wszakże wiadomości przez gazetę pruską udzielone twierdzą, że na żądanie hr. Cavour marszałek Vaillant otrzymał rozkaz pozostania na miejscu. Posiedzenie izby prawodawczej było dziś zajęte wniesieniem przez rząd kilku projektów do prawa, a mianowicie, udzielenia 40 milionów franków na bank pożyczkowy dla przemysłu, zniżenia opłaty od przywozu bawełny, od węgla drewnego i t. p. Odesłano je na rozbiór właściwych kommissji.

Na uczcie, danj dnia wczorajszego przez p. Thouvenel znajdowali się wszyscy posłowie państw zagranicznych. Minister sprawiedliwości p. Delangle złożył raport roczny o ruchu sądów kryminalnych we Francji. Obraz jest smutny i zatrważający; liczba przestępstw powtórnie stawionych przed sądem i potępionych niezmiernie powiększyła się, co jest dowodem złego urzędzenia więzień, będących jeszcze i dotąd zakładami raczej zepsucia niż poprawy. Zmniejszyły się wprawdzie nieco kradzieże, ale napady na osoby i zabójstwa bardzo się pomnożyły; nakoniec rozpusta w najohydniejszej formie t. j. gwałtów na nieletnich przybrała nieznaną dotąd rozmiary. Minister przypisuje ten smutny stan społeczeństwa francuzkiego pobłażaniu sądów przysięgłych, obfitości zbioru wina w ostatnim roku, szerzącemu się pjaństwu i wzrastającemu skażeniu obyczajów.

ANGLJA.

Londyn, d. 12 marca.

Na posiedzeniu izby niższej toczyły się rozprawy o polityce zagranicznej gabinetu; główna ich treść wiadoma jest z depezy telegraficznych. Lordowie Palmerston i J. Russell sta-

nowczo odpowiedzieli, że pp. Kinglake, d'Israeli i ich stronnicy zamiast drażliwych mów przeciw Cesarzowi Francuzów, narażających stosunki sąsiedztwa na niebezpieczeństwo ich zerwania, powinni wnieść na parlament żądanie wypowiedzenia wojny Francji, skoro Sabaudja i Nizza zostaną do tego państwa wcielone. Odpowiedziano im na to, że izbie nie chodzi o naganę Cesarza Francuzów, ale o przekonanie się, czy ministrowie swoim skrytym i niepewnym postępowaniem nie zdradzają interesów Anglii. Rozprawy ostateczne w kwestji sabaudzkiej mają rozpocząć się w d. 19 b. m. Lord J. Russell oświadczył, iż złoży papiery odnoszące się do spraw Neapolu od r. 1856 aż do obecnej chwili, z których kraj przekona się, że gabinet angielski ciągle wrażał rządowi neapolitańskiemu, aby przez rozsądne reformy uczynił zadosyć obowiązkowi ludzkości i sprawiedliwym wymaganiom swych poddanych. Na posiedzeniu 13 b. m. miały miejsce bardzo zajmujące rozprawy nad paragrafem budżetu, znoszącym podatek od papieru. Niektórzy członkowie izby utrzymywali, że spodziewana taniość książek i dzienników nie przyczyni się wcale do oświecenia ludu angielskiego. Kanclerz szachownicy p. Gladstone świetnie zbił to twierdzenie, popierał go p. Milner Gibson i uwiadomił izbę, że jeden z najznakomitszych nakładców londyńskich zapłacił w ciągu roku autorom za dostarczone mu rękopisma 80,000 funt. szt. (480,000 rub. sr.), tymczasem podatek od papieru użytego na wydrukowanie ich dzieł, kosztował temuż samemu wydawcy więcej niż 50,000 funt. st. (300,000 rub.) Cokolwiek na stałym lądzie rozumieją o Anglii, nikt jednak zaprzeczyć niezdola, że wszelkie przedsięwzięcia Anglików są olbrzymie i że ostateczne wyroki zgromadzeń prawodawczych tego narodu noszą na sobie znamie niezrównanej wielkości. Jakoż i w obecnej rozprawie dobro oświecenia przemogło, projekt rządu: aby podatek od papieru księgarstwu szkodliwy zniesiono, utrzymano większością 245 głosów przeciw 192. Posiedzenie zamknięto o godz. 2-jej po północy. (Nord)

A U S T R J A.

Wiedeń, d. 10 marca.

Przekonanie o nieuchronnej wojnie co raz się wzmacnia, czynność w uzbrajaniu się nie ustaje. Wojska w kraju Weneckim i prowincjach ościennych powiększają się. Nowy patent cesarski przyjęty został przez dzienniki Wiedeńskie z pełnym znaczenia milemieniem; tylko gazeta austryjaka widzi w nim, jak we wszystkich postanowieniach rządowych od lat 10 ogłaszanych, nową ekokę postępu i szczęścia kraju.

Nota hr. Cavour, rozesłana do dworów przeciw srogości Austrii w kraju weneckim, uważana jest w Wiedniu jako przepowiednia wojny. Zapewne Piemont chciałby odebrać resztę prowincji Włoskich od Austrii, ale z drugiej strony ludność wdryga się na okropności, których rząd austryjaki dopuszcza się względem Włochów jęczących jeszcze pod jego żelazną ręką.

Piszą z Triestu z d. 8 marca, że wielu kupców pociągnięto do odpowiedzialności jako mających udział w kradzieżach, jakich dopuścił się generał Ebnatten. Wiadomo, iż ten przestępca powiesił się na kracie okna więzienia, do czego użył sznurka swego ułańskiego munduru. (Pr. Ztg.)

P R U S Y.

Berlin, d. 13 marca.

Niespokojność jest tu powszechna. We wszystkich warstwach społeczeństwa panuje pewien rodzaj niezadowolenia, pewna trwoga o przyszłość. Zaufanie w trafność polityki pruskiej chwieje się; chcieliby dowiedzieć się w czem kierunku polityki barona Schleinitz różni się od polityki p. barona Manteuffel. Chcieliby, aby hr. Schwerin oczyścił prowincje ze śmiecia wyższych urzędników, zbyt oddanych dawnemu systematowi. Chcieliby nakoniec, aby czyny nastąpiły po przyrzeczeniach. Zresztą p. Schleinitz będzie musiał wytłumaczyć się przed izbami. Dwie próby w krótko pójdą pod rozbiór: jedna w sprawie holsztyńsko-szlazwickiej, druga w kwestji sabaudzkiej.

Ogólnie obawiają się, aby co do tej ostatniej Prussy nie zechciały trzymać się przeszłoroocznej polityki, która tyle pieniędzy nadaremnie pochłoneła.

D A N J A.

Flelsbnrg, d. 12 marca.

Kommissja stanów Szlezwigu przyjęła jednomyślnie wniesienie p. Thomsen, żądającego oddania pod sąd byłego ministra Szlezwickiego pana Wolfhagen. Uchwała kommissji brzmi jak następuje: „Sejm zgodnie z artykułami 12 i 15, konstytucji 15 lutego 1854, uprasza króla o upoważnienie zaskarżenia ex-ministra szambelana Wolfhagen, podejrzanego o nadużycie władzy i zgwałcenie konstytucji.

T U R C J A.

Serbja, d. 7 marca.

Na granicy Bosnji zaszła utarczka między wojskami tureckimi i serbskimi, w których ostatnie straciły około 20 ludzi.

W rzeczy następstwa tronu, mocarstwa gwarancyjne, prócz Anglii, przemawiają za rodziną Obrenowiczów. Książę Miłosz z niecierpliwością wygląda rozstrzygnięcia Porty; w razie odmowy, lękają się stanowczych zatargów.

A M E R Y K A.

New-York, d. 29 lutego.

Bogate kopalnie srebra odkryto w hrabstwie Napa. W północnej stronie Kalifornji wojna między Europejczykami i Indianami doszła do takiej zawziętości, że w ostatniej utarczce Europejczycy z najzimniejszą krwią wyrzneli więcej niż 100 Indian z ich żonami i dziećmi. (Nord)

DEPEZE TELEGRAFICZNE.

Londyn, d. 13 marca.

Na dzisiejszem posiedzeniu izby niższej, lord John Russel złożył papiery, odnoszące się do sprawy Włoskiej. Lord Palmerston zabrał potem głos następnej treści: „Kiedy wieść o przyłączeniu Sabaudji do Francji gruchnęła, wtenczas oczekiwano otworzenia kongresu w sprawach Włoskich, który, jak wiadomo, nie doszedł. Rząd Angielski działał przeciw złączeniu Sabaudji z Francją. Przymierze mocarstw Europejskich przeciw rzezonemu złączeniu, obudziłoby we Francji duch wojowniczy. Wcielając Sabaudję, Francja dopuszcza się wielkiego błędu, roznieca nieufność wynikającą ze wznowienia kwestji, o naturalnych jej granicach. Cesarz Napoleon wyrzekł, iż bez zgody wielkich mocarstw, nie żąda złączenia Sabaudji z Francją. Kiedy ten zamiar nie ziści się, można będzie wznowić rozprawy, które obecnie odroczone.

d. 14 marca.

Dzisiejsza „Morning-Post“ ogłasza depezę nadesłaną z Paryża, że wkrótce ukaże się odezwa rządu francuzkiego do mocarstw Europejskich, wyjaśniająca powody przyłączenia Sabaudji i Nizy, z zapewnieniem, iż ludność będzie zapytana, czy zgodzi się przejść pod nowy rząd.

d. 15 marca.

Zakład telegraficzny Reutera ogłosił następną depezę z Turyń z d. 14 marca, twierdząc, że Piemont zgadza się na ustępstwo Sabaudji i Nizy—Francji, przez osobny traktat. Poprzedzi podpisanie traktatu objaw życzeń władz municypalnych; co skoro nastąpi, Piemont wspólnie z Francją przesła mocarstwom wiadomość o terytorjalnej umowie zapadłej między niemi. Ustępstwo ze strony Piemontu rozciąga się, co do Sabaudji, aż do góry Cenis, co do Nizy—do Villafraanca. Francja ma też zatrzymać obwody Chablais i Faucigny.

Livorno, d. 13 marca.

W Siennie i Pizie, z liczby zapisanych głosujących 45,218, do dnia dzisiejszego 38,026 oświadczyło się za złączeniem, 333 przeciw złączeniu z Piemontem.

Parma, d. 13 marca.

Głosowanie w księstwach już jest niemal wiadome. Za złączeniem oświadczyło się 62,121 przeciw 165. W trzydziestu gminach Toskanji, za złączeniem 101,386 przeciw 2809. W Bolonji za złączeniem 74,787, przeciw 70.

Florenceja, d. 14 marca.

W 214 gminach Toskańskich, głosowało za złączeniem 330,087, za królestwem udziałnym 13,156.

Madryt, d. 14 marca.

Na prośbę Sułtana marokańskiego, marszałek O'Donnell zgodził się wejść z nim w układy, nie przecinając wszakże działań wojennych.

Florenceja, d. 15 marca.

Ostateczny wypadek głosowania: Ludność wielkiego księztwa wynosi 1,806,940. Liczba głosujących składa się z 386,445. Za złączeniem oświadczyło się 366,571. Za królestwem osobnym 14,925. Głosy unieważnione wynoszą 4,949. Trzy czwarte wyborców wpisanych wzięło udział w głosowaniu. Parma, d. 15 marca. Ostateczny wypadek głosowania w prowincjach: Wyborcy wpisani 72,462.

Głosujący 53,947.
Za złączeniem 53,782.
Przeciw 165.

Turyń, d. 15 marca.

Prowincje modenskie wynoszą za złączeniem 115,621 głosów.

Bolonja, d. 16 marca.

Ostateczny wypadek głosowania objawiony przez sąd kassacyjny: Za złączeniem 200,659 głosów
Przeciw 244 —
Biuletyny unieważnione 283 —

Londyn, 16 marca.

Izba parów zgodziła się na złożenie adresu dziękczynnego królowej za zawarcie traktatu handlowego z Francją.

MIŁOŚĆ, NADZIEJA I WIARA.

Stokroć szczęśliwy kto na strunach duszy.

Zabrzmiał Miłością, Wiarą i Nadzieją!

Choć tę piosnkę świat zagłuszy,

Choć nie wszyscy zrozumieją,

Lecz przy dźwięku Boskiej pieśni

Tak żyć lekko w przekonaniu,

Że się kiedyś życie prześni,

Że się zbudzi po skonaniu. . .

Choć Miłość twoją świat lodem oziębi,

Falszem i zdradą twe serce przeszyje,

W zbolalego serca głębi,

Niechaj Miłość twoja żyje—

Pamięć twego Zbawiciela,

Niech uspią Miłość zbudzi. . .

W krzyżu miej pocieszyciela—

Z krzyżem w sercu kochaj ludzi!

Gdy twe Nadzieje przykujesz do ziemi,

I twoim plonem będzie cierpień droga. . .

Obmyj duszę łzami twemi—

Złóż twe serce u nóg Boga—

Rzeknij z skruczą: „Niech się dzieje,

Przenajświętsza wola Twoja—

Na Twym krzyżu me Nadzieje—

Na Twym krzyżu dola moja!—

Kiedy wątpliwość—ten robak stągłowy,

Świątą twą Wiarę zdradziecko podtoczy. . .

Ach! usłuchaj serca mowy,

Wznies ku Niebu twoje oczy!

Tam—Bóg wielki, niepojęty,—

Tam—twe wielkie przeznaczenie,

Tam—twa Wiara, tu—Krzyż Święty,

A na Krzyżu twe zbawienie!

Józef Bessarab.

W Mikolajówce.

PRZEGLĄD MIEJSCOWY. WILNO.

Już śródpoście—w samo południe jeszcze raz dzwony zajęły. Wśród gwaru brukowego życia ten hymn z metalowych serc wydobyty, życie daleko robi wrażenie niż pierwsze odezwanie się dzwonów na głuchych—tam bowiem wyobraźnia, rozigrana szafem karnawałowym, przeraziła się kontrastem, ale nie była w stanie skupić sił ducha, na to trzeba czasu, napomnienie zjawilo się w pośrodku zabawy, jak posag komandora na uczcie;— rzecz się ma zupełnie inaczej w obecnej chwili; trzy tygodniowe praktyki religijne i rozmyślanie usposobiły nas do innego poglądu na życie, i dla tego głos tych dzwonów odbija się w sercu naszym nie jako przestroga, lecz jako zachęta raczej, jako podnieta do poświęcenia i ofiary, jako dźwignia nadziei, byśmy w obranym przez się zawołaniu nie upadali na siłach, choć na tej ścieżce ciernistej, nieraz pierś się rozrani boleśnie, i niema ręki bratniej, aby ze współczuciem podała balsam gojący na rany.

Dzwon się rozlega w godzinę pracy,—dostawiamy więc w pracy; aby ta praca owoce przyniesić mogła, zagrzejmy ją miłością bliźniego, zapalem w pełnieniu swoich obowiązków, wypędźmy z piersi naszej zwątpienia zaród, i pokrzepieni modlitwą, mocni wiarą praocjów świętą, sięgajmy tam—kiedy nam przeznaczono.

W bieżącym roku dzwony na głuchych, spotkały swym poważnym dźwiękiem pierwszy promień wiosennego słońca. Dobra będzie wiosna—bośmy ją wedle Boga spotkali.

Cicho szepcane modlitwy, westchnienia za lepszą dola, jęk bólu i strapienia, wraz z dzwonów jękiem zlały się w jedną całość, jako pieśń żalów wielkich, odbiły się kilkakrotnie od starych, pleśnią wieku pokrytych, gmachów grodu Gedyminowego, a obwinawszy się koło wieżyc niebotycznych wznosiły się wyżej i ciągle wyżej wzdłuż ich piersi kamiennych. Na szczycie zawisły na ramionach krzyża, i ztamąd już rozlały się w hymn błogosławieństwa nad miastem, w pieśń pochwały dla strokanych i zbolalych w niedoli.

Otucha płynęła z krzyża, a przez krzyż tylko do zbawienia droga; dźwigajmy przeto nasze krzyże z jasną pogodą na czole, z wiarą w piersiach, z modlitwą na ustach.

W godzinie próby—nie wolno nam jęknąć i sarknąć na ciężką dolę. Im cięższa dola, tém wzniolejsza nagroda. Dziękujmy Panu za zysłane krzyże. Biada tym, co się nigdy w łzach własnych nie zmyli.

Cały tydzień miniony był wielkim aktem modlitwy w naszym mieście, rozpoczął ją uroczysty obchód, dnia świętego patrona Litwy św. Kazimierza, w kościele katedralnym.

W czasie czterdziesto-godzinnego nabożeństwa, które się rozpoczyna nazajutrz po św. Kazimierzu, braćwa ze swemi chorągiewami i ołtarzykami przez 3 dni, rano i po południu, na sumę i na nieszpory, przychodzą niejako z czcłobitnością do św. Patrona i matki wszystkich świątyn Litwy, w następującym porządku: 1-go dnia rano z kościoła po-Dominikańskiego św. Ducha; po południu z kościoła xx. Franciszkanów; 2-go dnia rano—z kościoła Wszystkich Świętych; wieczorem z kościoła św. Rafała i św. Jakuba; 3-go dnia rano—z kościoła xx. Bernardynów; wieczorem już na konkluzję z kościoła archiepiskopalnego św. Jana.

Procesje taker sięgają czasów kanonizacji św. Kazimierza i dochowały się bez żadnej zmiany, w tej samej formie, jak były za owych czasów.

Wszystkie tradycje, jako świętość przechodzą u nas z pokolenia w pokolenie, szanujemy je i strzeżemy, jako najdroższą spuściznę; i to jest wyłączna cecha naszego miasta, cecha która zdobyła Wilno moralną przewagę w kraju.

Otrzymałmy obecnie od jednego z naszych łaskawych korespondentów, podpisującego się Wilnianin, opisanie uroczystości wyjęcia cząstki relikwii 8-go Kazimierza w r. 1838, poczynujemy sobie za miły obowiązek zamieścić tu wyjątek z tego opisu: „W tym czasie odnawiano kaplicę św. Kazimierza. Na czas robot erekcyjnych, srebrny grób św. opiekuna Litwy przeniesiono do zakrytych katedralnej i umieszczono w niszy, przybranej naksztalt ołtarza. W dniu naznaczonym na obrzęd otwarcia grobu, ozdobiono to miejsce z królewską wspaniałością bogatym katedralnym aparatem. Gdy, po właściwym temu aktowi nabożeństwie, przyszło do otwarcia, którem miał się zająć x. Jan Markiewicz jako prezes, w przytomności biskupa Jędrzeja i kapituły, ustawiono grób niżej na przybranym wspaniale podniesieniu. Zamykał się on na dwa klucze, z których jeden znajdował się zawsze w skarbcach królewskich, drugi w skarbcach katedry wileńskiej. Próżno było szukać obudwóch. Dobrano więc klucz inny do jednego zamka, a drugi zamek za małym poruszeniem sam się otworzył. Po podjęciu wieka grobu ukazała się skrzynka drewniana, zawinięta w starożytną jedwabną materyą w paski białe i czerwone. Ta skrzynka była też pod zamkiem, lecz rozwarła ją bez trudności. Obejmowała ona drugą skrzynkę, zaszytą w białe płótno, które rozpruto. Wieko tej drugiej skrzynki, składające się z dwóch części, było zamknięte dwiema pieczęciami królewską i kapitułną, przytwierdzonemi po końcach błękitnej wstążeczki, położonej na krzyż przedziału dwóch części wieka. Nie naruszając pieczęci, x. Jan przeciął wstążeczkę po środku. Tu doszli do zwłok świętego. Były one zawinione w wierzchu w materyą amarantowego koloru, podobną do wypłowiałego starożytnego obicia, a następnie każda cząstka zwłok była okryta papierem giętkim, delikatnym, lecz trwałym, na którym miała swój opis po łacinie z najwyższą dokładnością. Na świętej czasce pozostała jeszcze z prawej strony część przyschlęj skóry z włosami krótszemi, wyglądającymi tak jak gdyby świeżo odrastały. Dłuższe włosy, odpadłe, leżały przy czasce i miały kolor takich jakie się widzieć zdarza na dawnych perukach; wszakże znać, iż za życia były światłe. W szczęce pozostało 22 zębów. Do całości korpusu brakują kości pacierzowej, która wyjednana została przez jednego z książąt Hetruurji, i jeszcze jedną kość, którą na istancją Władysława IV, wyjęto dla małżonki jego Cecylii Renaty, o czem znaleziono w grobie akt z podpisami kommissarzy królewskich i kapituły. Stosownie do woli biskupa Jędrzeja, x. Jan wyjął dwa zęby i kilka mniejszych kosteczek, dla pokruszenia na relikwie dla ludu. Poczem w tym samym, jak znaleziono, porządku, wszystko złożono i zamknięto w grobie i uświęcono go dalszą modlitwą.“

Mówiąc o katedrze, z prawdziwą przyjemnością przychodzi nam oddać cześć należną, kapłanowi co od lat wielu, że tak się wyrazimy spokrewnił się z tą świątynią.

Ks. Jakób Karolewicz, od lat kilkudziesięciu wikariusz katedry wileńskiej, z najzupełniejszem zaparciem oddany swemu obowiązkowi, z polecenia władzy duchownej miejscowej, z najwyższem zamiłowaniem czuwa od lat wielu nad skarbcem i samą świątynią, i to zajęcie drogę mu jak życie—on przyrośł do niego sercem, niejednokrotnie bowiem odrzucał proponowane sobie świetne beneficja i wyższe posady w hierarchji kościelnej.

— W tych dniach otrzymałmy list z Mohylewa, podpisany krzyżkiem, w którym autor powstaje zawzięcie przeciw naszemu korespondentowi, a szczególnie z powodu p. Först'a, o którym nie dosyć pochlebnie wspomniał, zdając sprawę o jego freskach w katedrze Mohylewskiej. Czujemy się obowiązani, do kilku słów odpowiedzi, raz ze względu, że z przyjemnością zamieszczamy wszelką obronę talentu i pracy, a znowu także w zamiarze wytłumaczenia się, dla czego listu całego ani też wstępu z niego nie zamieszczamy, ani też przytaczamy. Jeżeli pragniemy, żeby nas poszanowano, szanujmy bliźnich—mógł nasz korespondent pomylić się, ależ pomyłka jest rzeczą ludzką, nikt nie ma prawa do nieomyślności, a tém bardziej ci, co dają folę swemu gniewowi, jak tego widzimy nazbyt jasne dowody w liście. Nie zamieszczamy przeto listu, bo namiętny, bo zamiast obronić p. Först'a w imię sztuki, broni go w imię nieomyślności komitetu., złożonego bez zaprzeczenia z osób zacnych i wysoko postawionych w hierarchji społecznej, ale tém niemniej nieznanym w kronikach sztuki krajowej i mogących mieć w tym względzie, sąd dość opaczny.

Nie widzieliśmy fresk p. Först'a w Mohylewie, ale znowu dowodzenie, że koloryt ich powinien być krzykawy jaskrawy, przez wgląd na a pył ośia dający, nie zupełnie nam trafia do przekonania.

Pomijamy dalsze szczegóły tego listu polemicznego, bo i cóż one obchodzić mogą ogół czytelników—a jako wnoszę, i na miejscu w Mohylewie nie przekonają nikogo, a zgorzzenia przyczynią wiele. Kiedyśmy wspomnieli o tém zająciu, to tylko dla tego, by raz na zawsze wypowiedzieć się na szczerze, co trzymamy o podobnych zatargach domowych, by przeciw nim zaprotestować żywym słowem, i zastrzedz sobie nadal prawo odmawiania gościnności wszelkim artykułom nacechowanym gniewem i osobistością. Walczmy w imię prawdy, a nigdy w imię jednostek.

Obalajmy opinią, ale uszanujmy człowieka. Wracając do p. Först'a, któremu z najwyższą chęcią, pragnęlibyśmy powrócić ujmę rozgłosu, do jakiej możemy się przyczynili, przez umieszczenie odezwy naszego korespondenta, winniśmy dodać, że w Wilnie można widzieć ślady pracy jego w kościele Karmelitów, przy Ostrej-bramie; tam więc odsyłamy czytelników naszych, niech sobie sami sąd o tém wyrobią, a może się przekonają, że nie nazbyt zbladzieliśmy, zamieszczając bardzo skromną odezwę o pracach freskowych w Mohylewie.

Z listu otrzymanego z Witebska, dowiadujemy się, iż pod koniec mięsopustu dali się tam słyszeć p. Marek Sokółowski, znakomity nasz gitarzysta, i p. Chodecki Aleksander, oraz bracia Mieszukowowie, jeden na skrzypcach, drugi na wiolonczeli.

Następnie korespondent nasz donosi, że teatr polski, pod dyrekcją p. Sutowskiego, zdaje się rozpręgać, bez względu na usiłowania dyrektora i artystów (szczególnie oddaje pochwały p. Potrzykowskiemu).

Zabawy w Witebsku szły dość pomyślnie, oprócz jednej jakoby maskarady, zakłóconej przez sztuczną wesołość marsowych dzieci. Wspomina także z wielkimi pochwałami o teatrze amatorskim, który miał miejsce w teatrze pałacowym naczelnika gubernji. Odegrano komedjo-opere we 3 aktach, pod tytułem *Zuzanna*, komedjokę: „Ojciec jakich mało i komedją Korzeniowskiego *Okrężne*. Dochód z widowisk przeznaczony był na cele dobroczynne. Korespondent nasz oddaje, słuszne bez wątpienia, pochwały grze amatorów.

Któżby nie chciał widzieć i rozmawiać ze starym, co jeszcze pamięta przed-Kościszukowskie czasy, a dotąd przeehował świeżość pamięci, mianowicie wypadków swj młodości? Ciekawy to fakt, świadczący o zdrowem położeniu naszego miasta, a gdy jeszcze pisma wychwalały długowieczność jako objaw szczególnej opieki Bożej nad krajem, niechże i nam wolno będzie przytoczyć tu wiadomość, którąśmy otrzymali od p. Tomasza Dombrowskiego, urzędnika w Wilnie.

Wezwany, jako świadek, do pewnego śledztwa, dymisjonowany żołnierz Marcin Wojtkiewicz, zamieszkały na przedmieściu Snipiszkach, przy ulicy Kałwaryjskiej, w domku własnym, zeznał, że nie pamięta wiele ma lat od urodzenia, ale wie dokładnie, że podczas ostatniego rozbioru kraju, miał już lat 36, i przesłużył w wojsku polskiem lat 8. Podczas niewielkiej utarczki w okolicach Wilna, wraz z innymi wzięty do niewoli, został wcielony do armii rosyjskiej i przykomenderowany do garnizonu w Mitawie, gdzie blisko 30 lat przesłużył.

Po otrzymaniu dymissji, powrócił do rodzinnego miasta, i przy Bożej opiece przez lat wiele mógł pracą własną wystarczyć na swe utrzymanie, a jeszcze przed rokiem zostawał w obowiązku strażnika w odkupie Wileńskim.

Obecnie, jak sam powiada, coś mu nogi odmawiają posłuszeństwa i pamięć ustaje, a chociaż to czas po temu, lecz możeby mógł dłużej się opierać wiekowi i zgrzybiałości, skoroby wolen był od nędzy i niedostatku. W imię zamiłowania pamiętek i przeszłości, odważamy się upraszać czytelników naszych, ażeby nie żalowali chwili czasu i odwiedzili starca, od którego można wiele ciekawych nasłuchać się rzeczy, a jeżeli przytęm jakiś się datek wsunie nieznacznie, nie obrazi to miłości własnej staro wiarusa, bo to nie będzie jałmużna, ale tylko pokwitowanie za lekceją żywym słowem opowiedzianą.

— W przeciągu minionego tygodnia mieliśmy dwa koncerty, pierwszy na dochód ociemniałego fortepianisty p. Rejmer; wszyscy artyści nasi dobrej woli brali w nim udział. Drugi koncert p. Kahle, metra muzyki, przy pomocy p. Achillesa Bonoldi i p-ni Grödingera. Nie zdajemy z nich sprawy, publiczność bowiem dostatecznie jest oзнакомиą z talentami, które należały do koncertów.

— Oddawna czuć się dawał u nas brak porządnego atlasu geograficznego, używaliśmy wprawdzie dotąd zagranicznych, ale było to poniekąd wystarczające przy nawpół cudzoziemskim wychowaniu naszym, obecnie zaś kiedy coraz więcej, dziękować Bogu, zaczynamy zwracać uwagi na rzeczy swoje, z prawdziwą radością oglądaliśmy pracę p. Pawłowicza, ucznia szkoły górniczej w Paryżu, który za wynalezienie pantografu, otrzymał medal i przywilej na lat 15 od akademji Paryzkiej, jeszcze w roku 1845.

Pracę tę wykonał pan Adolf Pawłowicz za pomocą swego pantografu.

Widzieliśmy odcisnięte próby, które w niczem nietylko nie ustępują zagranicznym, ale co do czystości roboty, co do wyrazistości i równości liter, dokładności konturów i załomów rzek, przewyższają zagraniczne na tę skalę robione. Przytęm w ułożeniu atlasu zachowany pewny systemat: 6 mapp ogólnych, t. j. Globusy, Europa, Azja, Afryka, Ameryka i Australja; następnie, szczegółowe, krajów europejskich, na 12 kartach. Wszędzie zachowany ten sam pierwszy południk, nie tak, jak np. w atlasie Szejna, gdzie Francja ma południk paryzki, Anglja przez Greenwich, Niemcy Ferra i t. p., a to dla tego, że te mappy literalnie kopjowano z mapp tych krajów, ztąd też z globusami się nie zgadzają. P. Pawłowicz w swoim atlasie zastosował wszystkie mappy do południka przez Ferro przechodzącego i skale zredukował do liczb zaokrąglonych z największą dokładnością.

Do tych 18 mapp będą dołączone statystyczne tablice, w 12 arkuszach druku, wypracowane przez p. Pawłowicza z najlepszych źródeł. Znajdujemy w nich opisanie każdego kraju z następującymi szczegółami:

1. Data, z którego roku opis podany.
2. Rozległość i ludność kraju.
3. Rozległość i ludność osad.
4. Rozległość i ludność gubernji, departamentów i t. p.
5. Ludność miast i miasteczek.
6. Różnica narodowości.
7. Różnica wyznań.
8. Dochody, wydatki i długi kraju w monecie krajowej z redukcją na rosyjską monetę.
9. Siły zbrojne lądowe, ilość broni i dział.
10. Siły morskie, ilość statków, dział, wojaska i majtków.
11. Hość statków kupieckich i marynarzy.
12. Ruch handlu, bilans wywozu i przywozu.
13. Adnotacje, czem które miasto słynie, jakie produkta, kopalnie, źródła i t. p.

Tablice statystyczne, zastosowane do atlasu, będą rzeczą bardzo dogodną dla zasięgnięcia na rzut oka pewnych wiadomości o każdym kraju, również korzystną dla zakładów naukowych, zwłaszcza, że dotąd nie mieliśmy podobnego atlasu, i to na cenę tak przystępną, gdy wydawca liczy na to, że przy ogólnej potrzebie koszt i praca wynagrodzi się przez ilość sprzedanych egzemplarzy.

— Widzieliśmy niedawno u p. Kazimierza Wilczyńskiego, wydawcy Album Wileńskiego, kilka form drukowanych w Paryżu i kilka obrazków, przeznaczonych do wydawanej jego nakładem książki do nabożeństwa. Ołtarzyk Ostrobramski, ułożony przez jednego z kapłanów, znanego powszechnie ze swj pobożności i wymowy kaznodziejskiej, zawierać będzie: 1) Historja Ostrej bramy—przez J. I. Kraszewskiego. 2) Nabożeństwo szczególne do N. P. Ostrobramskiej, zebrane z dawnych ksiąg, i nabożeństwa przygodne i całoroczne. Cała książka składać się będzie z tysiąca kilkuset stron, zdość ją będą 24 obrazki, rytowane na stali przez cenniejszych mistrzów w Paryżu, podług starożytnych obrazów, znajdujących się w dawnych kościołach polskich.

Z tego cośmy już widzieli, możemy śmiało wnosić, że wydanie o tyle będzie staranne o ile

na to Paryż zdobyć się może; zresztą zdaje mi się, nie potrzebuje mówić nawet o tem, wszyscy znają wydania p. Kazimierza Wilczyńskiego — on nie przez pół nie robi. Cena nie będzie wyższą od innych ksiąg nabożnych ozdobnego wydania.

— Spieszmy podzielić się z czytelnikami naszymi, wiadomością udzieloną nam przez dyrekcję teatru Wileńskiego, która czując się obowiązana wziąć na się inicjatywę, w przyłożeniu się do urzędzenia stypendjum, przynajmniej jednego, przy Instytucie muzycznym w Warszawie, postanowiła, dać w przyszłym tygodniu parę widowisk, złożonych z koncertu wokalnego i instrumentalnego oraz z żywych obrazów. Połowa czystego dochodu z każdego widowiska jest przeznaczoną na rzecz Instytutu muzycznego. Cena miejsc ma być zwyczajną, lecz w kasie teatru otwiera się księga sznurowa, do której każdy z ofiarujących cóżkolwiek na rzecz tego zakładu, będzie upraszany o wpisanie własną ręką datku. Nie wątpimy, że przedsięwzięcie znajdzie przychylnie przyjęcie u publiczności naszej, która się nigdy nie uchylila, skoro jej pomocy wymagała sprawa publiczna, i u miejscowych artystów, obowiązanych sumieniem pomagając każdy wedle swej możliwości do osiągnięcia pomyślnego skutku.

— Do najpiękniejszych i najbardziej zajmujących robót damskich policzyć należy robienie kwiatów. Robią je z płótna, z papieru, ze skóry; teraz dopiero przybyła niedawno z Galicji do Wilna pani *Kuzmińska* daje lekcje robienia kwiatów woskowych, podług wynalezionej przez nią, całkiem nowego sposobu. Kwiaty te pozorem świeżości i barwą nieustępujące naturalnym, nie kruszą się, nie łamią, dają się obmywać i mogą być używane do stroju. Nauzenie się jest łatwe i nie wymaga wielkiego kosztu. Pani *Kuzmińska* mieszka za Ostrą-bramą, w domu Mackiewiczów. (x)

KRYTYKA.

BARBARA RADZIWIŁŁÓWNA.

POEMA DRAMATYCZNE A. E. Odyńca.

(Dokoniczenie.)

Jak pogląd Pana A. A. K. na treść wewnętrzną poematu wydał się nam głównie krytyczno-racjonalnym, i przeto do ocenienia duchowego przedewszystkiem utworu niestosownym; tak rozbiór bezimiennego recenzenta *Gazety Warszawskiej*, głównie oparty na artystycznym zewnętrznym ocenieniu, z zabaczeniem treści wewnętrznej, zgola nas zadowolnić nie mógł. I tak, do uwdatnienia historycznego chciałby szanowny recenzent większego bogactwa sytuacji; zarzuci autorowi nieużycie wielu ówczesnych znakomitszych dziejowych postaci, a nie ocenia, jak dalece użyte przez autora postaci zawierają w sobie pełność duchowej prawdy obranej historycznej chwili. Chce przeto więcej środków zewnętrznych, a wewnętrzne znaczenie środków użytych pomija. W *Barbarze* widzi „postać poetyczną, na której ideał w fantazji poety składały się wyłącznie trzy wielkie uczucia: wiara religijna, miłość do kraju, i miłość do meża“; widzi „posąg podobny prawdzie nie do starożytności Nioby, ale do której z tych świętych, strzegących przedśionka stariej jakiej gotyckiej katedry, przez ojców naszych wzniesioną“; podoba sobie nawet tę postać, ale nie chce w niej dopatrzeć uwdatnienia chrześcijańsko-obywatelskiego ducha dziejów narodu. Widzi przeto postać artystyczną, składowe jej części plastycznie przezierną, ale treści jej duchowej, wewnętrznej, nie bada. Plastyczność i przedmiotowość poglądu tak dalece go unosi, że w ostatnim monologu *Barbary*, chciałby artystycznego, Szekspirowskiego wywołania ducha *Jadwigi*, na wykazanie wpływu łaski oświecającej i umacniającej; chciałby środka zewnętrznego, sztucznego, na rzecz najbardziej wewnętrzną, i najwzniosłą prostą. — Łaska Boża, przez zasługi *Zbawiciela*, udziela się duszy wewnętrznie, bezpośrednio, w skutek pokornej modlitwy; uwdatnienie jej działania przez najbardziej artystyczne pośrednie sposoby, byłoby może dramatycznie efektywnym, ale z punktu chrześcijańskiego byłoby fałszem bijącym. — Nie godzimy się też z szanownym recenzentem na zrobiony przez niego zarzut, że myśli samobójstwa w *Barbarze* jest nie na miejscu. Wskazaliśmy wyżej, jak myśl tę w położeniu *Barbary* uważaliśmy za prawdziwą, nie jako „wyskok rozpacz“, ale jako spełnienie ofiary dla dobra króla i narodu. Nie byłaby ona zapewne możebną, przy zupełnej duchowej chrześcijańskiej doskonałości; ale jako chrześcijanie wiemy, że doskonałość zupełna tu na ziemi się nie osiąga; że życie, to walka; że zasługę naszą stanowi zwycięstwo pokus przez modlitwę i łaskę. Uwdatnienie przeto pokusy psychicznej, w najszlachetniejszym uniesieniu ofiary, i zwycięstwo pokory, przez łaskę z krzyża płynącą, uważamy owszem za głęboką psychiczną chrześcijańską prawdę.

Też plastyczność i przedmiotowość poglądu szanownego recenzenta, widzimy i w oceniu dalszych osób, w dramacie występujących. Nie podoba się mu ów król *Zygmunt August*, więcej rozprawiający, jak działający; bardziej rozumny i poważny, niż mąż czynu; bardziej platonizmo-uczuciowy, niż energiczny w miłości dla żony. A jednak historia ścisła nas uczy, jako takim rzeczywiście był *Zygmunt August*, jakim go nam przedstawia poeta; że łagodną tylko, trafną i rozsądną powagą i taktem, a nie zewnętrznymi władzy czynami, owo wielkie dzieło unii dopełnił; że też wewnętrznymi raczej duszy przymiotami spokojności kraju wśród namietnych walk i sporów religijnych utrzymał. A i z ogólnego na dzieje nasze duchowego poglądu wynika, że król narodu, który, jak słusznie mówi poeta:

„Iść musi za Bogiem, nie światem,
Nie ziemie cudze zdobywać morderstwem,
Lecz ludy ducha jednoczyć braterstwem,
W wierze, w swobodzie, w pokoju, w miłości.“

że król tego narodu, przykładem tylko cnót obywatelskich i światłem rozumu jaśniejący, mógł być wielkim monarchą, bo przy poszanowaniu zbytecznych może, ale treść życia narodu stanowiących szlachty przywilejów, na czynny wewnętrzny nie miał dość władzy, ani do jej nabycia żadnych prawnych sposobów. Wątpimy także, czy raczej energicznym niż wzniosło-uczuciowym mógł być małżonek takiej królowej, jak *Barbara* w dramacie p. *Odyńca*. Możeby przeto żywił i ruchliwie przedstawiony król *Zygmunt August* był postacią bardziej dramatyczną, ale historycznie i psychicznie prawdziwymby nie był. — Nie podoba się szanownemu recenzentowi i ów hetman *Tarnowski*, więcej enotliwy chrześcijanin jak głęboki polityk, ani ów biskup *Maciejowski*, wierzący raczej w skutki dróg duchowych, aniżeli wpływy *Rzplitej* Senator; chociaż przy duchowym poglądzie, tę wszędzie właściwą historii naszej postrzegamy cechę: że ważność i skuteczność czynów wszystkich naszych znakomitych mężów, zależała więcej od przykładowego przez nich samych wypełnienia cnót chrześcijańsko-obywatelskich, aniżeli od trafności używanych przez nich środków administracyjnych czy politycznych.

Podobają się natomiast światłemu recenzentowi postaci drugorzędne i ujemne; żywsza gra namietności, przy mniejszym lub żadnym duchowym odrodzeniu, pozwala im być bardziej efektywnymi, więcej dramatycznymi. Podoba mu się cały pełen życia i ruchu prolog; więcej mu przypadają do miary poglądu żywsze i barwniejsze ramy i tło obrazu, aniżeli główne jego postaci; odstręczają go one młodością i bladeścią kolorytu. Żałujemy, że warunków ich piękna nie szukał raczej w ich wewnętrznej psychicznej prawdzie i w stosowności formy do tej ich treści wewnętrznej, jak w ogólnej dramatycznej efektywności.

Z tego cośmy powiedzieli, widzimy, że obaj szanowni przez nas cytowani recenzenci przymierzali raczej utwór p. *Odyńca* do ustalonych w ich pojęciach form i poglądów, nie zaś śledzili i oceniali autora na jego stanowisku; i przeto, przy wynikającej ztąd różnicy poglądów na główną myśl poematu, światła, sumienne i poważne ich rozbiory wydały się nam niezadawalniającymi — a bardzo wydaje się nam pożądanym i wielce pożytecznym dostateczne i gruntowne nowego poematu ocenienie.

Nowym nazwalibyśmy poemat p. *Odyńca* w treści i formie, bo odtwarza nam nowy wielkiego naszego wieszca duchowy na dzieje nasze pogląd, i daje temu poglądowi chrześcijańskie niejako namaszczenie, i w niezwykłej w naszej literaturze formie takowy nam uwdatnia. Owóż uwzględnienia tych jemu właściwych charakterów pragnęlibyśmy w jego rozbiore. W oceniu historycznego stanowiska i stopnia duchowej jego prawdy, chcieliśmy obok krytycznej racjonalnej znajomości historycznych faktów, ocenienia ich wewnętrznego duchowego znaczenia. Ten głębszy wewnętrzny pogląd możeby wykazał, że „narodom nie w biedzie tylko pocieszać się wolno marzeniami,“ jak mówi p. A. A. K. w *Bibliotece*; lecz że narody, w każdym swym położeniu, z dziejowej swej przeszłości powinny poznawać swoje posłannictwo, i uczyć się sposobów spełniania go w każdej chwili daną; że naród, który posłannictwem swoim w ludzkości uznał łączenie ludów węzłem braterstwa, a to za pomocą dopełnionego w jego chrześcijańsko-obywatelskim żywocie prawa miłości, że taki naród, w każdym położeniu, w jakim go Opatrzność postawi, powinien w imię tegoż posłannictwa swojego, obok przechowywania w sercu tradycji wielkiej swojej przeszłości, naprawić naprzód błędy, które w niej dopatrzy; że więc przedewszystkiem zadośćuczynić powinien prawu miłości, jako treści swojego ducha, a to spełniając je względem tych swoich

młodszych współbraci, których prawne stanowisko było niestartą aż dotąd tej wielkiej jego przeszłości płamą, i że też ciągle i coraz bardziej kształcić się powinien w drodze krzewienia cnót chrześcijańskich i obywatelskich, ku czemu też jego przeszłość wzorów mu znakomitych dostarczy.

Chrześcijańskie namaszczenie nowego na dzieje narodowe poglądu w poemacie p. *Odyńca*, przejawia się mianowicie w owym, na całym utworu rozlanym pojęciu, że i do osiągnięcia wyższej duchowej doskonałości, i do skuteczności rzetelnej czynów naszych prywatnych i publicznych, niedostatecznymi są siły własnego rozumu, i że pomoc łaski Bożej, z krzyża przez zasługi *Boga-Człowieka* płynącej, i prawdę w rozumie wyjaśnia, i ducha ku jej zamiłowaniu i wypełnieniu umacnia; i że przeto religijne wykształcenie, koniecznym być musi warunkiem dopełnienia przez naród jego w ludzkości posłannictwa. Pojęcie to w rozbiore chcieliśmy mieć ocenione nie pobieżnie i zewnętrznie, jak w obu przejranych przez nas recenzjach, ale stosownie do głębokiego tej wielkiej psychicznej prawdy znaczenia.

W oceniu formy zewnętrznej poematu, chcieliśmy nie przymierzania jej do przyjętych prawideł i warunków, ale przedewszystkiem zbadania prawdy tej formy, to jest stosowności jej do wewnętrznej treści w ogóle i w szczegółach. Może tu, jak nam się zdaje, wyniknąć potrzeba dopełnienia prawideł przyjętych, wzbogacenia estetycznych i krytycznych warunków nowymi dopełnieniami, a to z potrzeby określenia nowych kształtów na nowe poglądy.

Rozbiór przeto poematu p. *Odyńca*, pod wskazaniem przez nas warunkami, który doprowadziłby może do ocenienia, jak dalece autor odpowiedział głównemu zadaniu chrześcijańskiej poezji, co nie już tylko sztuką ma być dla sztuki, ale głównie służbą *Boga* i bliźnich: wiele nam wydaje się pożądanym i w wielostronne pożytki obfitym. Nie czując się zaś sami dość zdolnymi do wykonania jego w całej rozciągłości, pozostawiamy się za szczęśliwych, jeżeli te słowa kilka zwróca na ten przedmiot światła i sumienną uwagę którego z naszych uczonych literatów *).

(J. S.)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

— Dziennik *Illustrated London News* podaje w ostatnim numerze ciekawy opis parowego wózka, przeznaczonego dla dróg zwyczajnych. Wynalazcą jego jest p. *Rickett* z *Buckingham*, który odbył niedawno próbę jazdy w Londynie w obec królowej *Wiktoria* i wielu ciekawych widzów. Konstrukcja wózka jest bardzo prosta. Osadzony jest na trzech kołach: dwa z tyłu, poruszane siłą pary każde oddzielnie, tak, że jedno z nich może być zastawione w stanie spoczynku, a trzecie małe z przodu, które służy głównie do kierowania za pomocą rączki, połączonej z ruchomą jego osadą. Oba koła badające ruch łatwo dają się hamować dowolnie przez osobę kierującą wózkami za pomocą drążkowego przyrządu. Mieszczą się w nim wygodnie trzy osoby z przodu i jeden palacz z tyłu. Robić może w przecięciu 10, a po równiej drodze 16 mil angielskich na godzinę. Zwrót jego jest łatwy, bez zatrzymywania się ani na chwilę. Pod górę za poruszeniem drążka siła ruchu zwiększa się o 2 1/2 razy, tak, że prędkość wynosi wówczas 4 mile angielskie na pochyłościach nie większych jak 1 na 10.

Lokomobil ten zbudowany jest na mocnym cylindrycznym rezerwuarze, w którym się mieści 90 garncy wody, to jest tyle ile ich potrzeba na 10 milową przejeżdżenie; kocioł znajduje się na wierzchu, a cała machina umieszczona między rezerwuarzem a kotłem. Kocioł ze stali znosi ciśnienie 150 funtów na cal kwadratowy, wyparowywa 1 1/2 garncy wody na minutę i spóżywa 8—10 funtów węgla na milę. Ciężar całego lokomobilu z pełną ilością wody, węgla i pasażerów wynosi 2 1/2 ton, czyli 60 centnarów przeszło.

Jak wielki jest stopień oporu na zwyczajnej drodze łatwo wniesić stąd, że 1 ton potrzebuje tyle siły ile 15—20 ton na kolei żelaznej. I w tym lokomobilu, żeby powieźć cały ciężar z szybkością 15 mil na godzinę, potrzeba rozwinąć siłę pary wyrównującą siłę 10 koni. Wielka siła i mała stosunkowo waga stanowią całą jego zaletę.

Dziennik amerykański *Quincy-Herald* opisuje straszna katastrofę, niedaleko miasta *Hardin* w stanie *Illinois*. Pięćdziesięciu uczniów wybiegło służyć się po zamarłej rzecze *Illinois*. Łódź się zatęmał i wszyscy, z wyjątkiem jednego, znaleźli śmierć w nurtach rzeki.

Bell's Weekly Messenger donosi, że francuzki inżynier natrafił w *Huelwa* (w *Andaluzji*) na bogate kopalnie siarki, które będą w stanie wejść w spółzawodnictwo z *Sycylijskimi*. Obliczają mianowicie ilość wywozu na rok na 1,250,000 centnarów.

Bell's Weekly Messenger opisuje z nieudaną zażądania nową francuzką fregatę „la *Normandie*“ obita żelazem, która ma być wkrótce spuszczone z doków w *Cherbourg*. Żelazo same, które stanowi jej pancerną, waży 25,000 centnarów. Uzbrojona 36 gwintowanemi działami wielkiego kalibru, ważyć będzie 150,000 centnarów, to jest tysiąc razy więcej niż 3-pokładowy okręt liniowy. Budowano ją 18 miesięcy.

— *Brukselskie* dzienniki podają wiadomość, że z gabinetu króla *Belgów* w pałacu w *Brukseli* skradzione niedawno zostały dwa obrazy *Verboeckhove*na i zegar wskazujący daty i pory roku, który król otrzymał w darze od królowej *Wiktoria*.

*) Ziszczenie już niejako tego życzenia, znajdujemy, mniej więcej zdaniem naszym, w rozbiore *Barbary* przez p. *Lucyana Siemińskiego*, w *Dołączku do Czasu* z miesiąca listopada 1858 roku, chociaż pierwszą tylko część je znamy.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

Paryż, d. 2 marca.

Wczoraj przy huku dział *Cesarz Napoleon* otwierał Izby. Mowa jego niecierpliwie oczekiwana, nie dała *Europie*, jak się spodziewano, odpowiedzi na wszystkie kwestje; w sprawie *Włoskiej* mianowicie, nie stanowczego nie orzekła — z tą zawód i nowe oczekiwanie, ale już nie gorączkowe. — *Paryż* bowiem mocno znudzony wlokącą się sprawą półwyspu, oziąbl znacznie dla swych za-alpejskich sąsiadów i gotów przyjąć chłodno wszelki wyrok dyplomacji.

Naturalna to kolęj rzeczy: zapalną naturę tylko nuda pobija. *Francuz* dziarski i nie-spożyty w czynie, jednej tylko rzeczy nie-znosi — nudów, i przed kartaczami się nie cofnie — ale przed nudami rejteruje choćby w przepaść... woli śmierci niż nudy. Żartem powiedziano, że *Francja* wypędziła *Filipa* dla tego, że ją *Guizot* zbyt nudził — ale w tym żarcie jest większa połowa prawdy.

Jedyną rzeczą, obchodzącą dziś *Paryż* w kwestji *Włoskiej*, jest projekt przyłączenia *Sabaudji*. Każdy dobry *Francuz* życzy sobie odebrania tej prowincji; ale ponieważ życzenia w dyplomacji nie nie ważą, dotąd wszystko co dotyczy tego nowego kontrowersu, pokrywa mgła gruba — tak gruba, że jej nawet przemowa *cesarza* nie rozświeciła.

Co godzina coś nowego dowiadujemy się w tej kwestji. *Sabaudzkie* dzienniki krzyczą zarówno pro i contra. Spodziewano się usłyszeć coś pewnego od angielskiego parlamentu — ale i ów niegdyś szczery parlament przyjął teraz zasadę *Machiavella*, iż mowa dana jest człowiekowi dla ukrywania myśli. Interpelowany minister odpowiedział, że *Anglja* postąpi w sprawie przyłączenia *Sabaudji* wedle swych zasad i robi to co będzie uważała za słusze.

Jakie są te zasady i ta słusność? nie wiadomo.

Manifestacja w *Chambry* nie więcej objaśniła rzeczy; w istocie nie manifestowała nic: jednocześnie kiedy *Paweł* utrzymuje, że miała na celu okazanie chęci przyłączenia do *Francji*, *Piotr* klnie się na wszystkie bogi, że właśnie chciała okazać żywą ochotę pozostania z *Włochami*.

W polityce więc do tej chwili wszystko mgłą i zagadką.

Przycichły nieco polemiczne gwary; broszury padać ustaly — co nie dowodzi bynajmniej, żeby się na jedno zgodzono — broń Boże — nikt nikogo nie przekonał, każdy został przy swoim; ale przeciwnicy pomęczyli się — nastąpiło tedy zawieszenie broni; każdy odpoczywając, fortyfikuje się u siebie.

Zwodnicza ta cisza, nie jednego w błąd wprowadza. Ludzie naiwni, obaczywszy w ciągu tygodnia tylko trzy polityczne broszury, mniemali, że stronnictwa powiedziały już ostatnie słowo w sprawie *Włoskiej* — ale się mylą; nie ta jest przyczyna milczenia. Polemika pomiędzy liberalistami, a partją jezuitką — legitymistyczną, wehodzi w nową fazę. Ostatnie to stronnictwo, zaatakowane mocno w swych okopach przez bataljony broszur liberalnych — zrobiło odwrot, i obecnie łączy się ze starym gwardją jezuitką. Walka przenosi się na inny teren: lekka kawalerja, odpoczywa, a pozycyjny przesąd awansuje z nabitemi działami — ponieważ jednak do dział starszego wyinalazku, nie gwintowane — zatem daleko nie doniosą — tem się pocieszają liberaliści. A tym czasem kłóca się między sobą. Zaczepki nieraz bywają silne. *Pelletan*, były liberalista, pyta swego dawnego kolegi *Guierolta*, teraz re-daktora jednego z dzienników, najmocniej sprawę *Włoską* popierających w *Paryżu*: „Dziennik twój przekłada panowanie ciszy nad panowanie wolności słowa?“ A ten mu na to: — „Tak, przekładam czyn nad gadulstwo — despotyzm *Napoleoński* nad *Filipowską* wolność, — postępną nad tę zasadę polityczną „Chacun chez soi, chacun pour soi“. Ciągle nam powtarzacie: naśladujcie *Anglików*! patrzcie jak oni wolno mogą mówić! — my wam na to odpowiemy: skoro *Francuzi* zrozumieją swoje interesa moralne tak dobrze, jak *Anglicy* swoje interesa handlowe, — skoro w *lonie* *Francji* nie będzie już doktrynerów, zdrajców ojczyzny — wtedy wolność druku nauczona doświadczeniem, będzie mogła podjąć swe berło.“

Mimo dyskusji i rozdrażnienia, karnawał odbył się w *Paryżu* ze zwykłą świetnością. Bywały bale w ratuszu, na których ozdobienie samych kwiatów kupowano za 30,000 fr. Na tych balach tańczyły suknie po 50,000 i dyademy po milljonie — ale nikt tego za złe nie brał, bo wiadomo że w kraju bogatym, handlowym, zbytek możnych bogaci ubogich. Bawiono się więc spokojnie i wesoło — pod

koniec dopiero śmierć nieco biesiadnikom pomieszała szyki: Dworskie zabawy przerwała śmierć księżny Stefanji—artystyczne zaś, nie spodziany, nagły prawie skon Raffeta, najpierwszego po Gawarnim paryżkiego rysownika.

Raffet niezrównanego talentu artysta, znany jest światu mianowicie z oryginalnego obrazu, który na ostatniej wystawie podziwiano. Jestto apoteoza Stariej gwardji. Obraz wielki, cały czarna kredką zrobiony, przedstawia Rewjã umarłych. Cesarz o północy czyni przegląd swoich wygnionych szeregów. Nie widziawszy, trudno wyobrazić sobie straszliwą piękność tego obrazu. Napoleon stoi na równinie oświeconej fosforyczną łuną; po lewej stronie widać szare szeregi gwardji najezone strzelbami, posrebrzanymi światłem księżyca; w obłoku kurzawy kirasjery defilują czwalem...przed nimi, jakby Anioł sądu Ostatecznego, pędzi trębacz wygrywający pobudkę. Jeźdźcy w półczuwistym półfantastycznym oddaniu kształcie, wydają się niby pół-ludzie a pół upiory: zardzewiałe hełmy oceniają blade ich twarze—wasy białe, niby garście cementarnej trawy, spadają na zapadłe usta. Konie pod nimi chude, najezone, przypominają rumaków śmierci. — Opodal, w cieniu, jak rozkopane mrówisko, rusza się czy fermentuje niezmierny grób wielkiej armji. Kościotrupy porwanymi uzdy wyciągają końskie szkielety. Piechota zmartwych wstaje także: żołnierze zbierają swe połamane kości co szukają się, jak kawałki pomiętego węża, stają w szeregu. Na wyżynie sterczącej po nad padoleem zmartwychwstania, stoi dobosz—trupia głowa na dwóch szczytach—i dwoma piszczelami podjętymi w tój ogromnej kostnicy bije w dziurawy bęben paradne tempo.

Z tego rysunku zrobiona litografia niezmiernie się rozpowszechniła—zapewne i do Wilna zawędrowała; zostanie ona w pamięci pokoleń, niby homeryczny sen Napoleońskiej epopei.

Prócz tego niezrównanego obrazu, Raffet zostawił wiele innych dzieł znakomych, pomiędzy innymi Walpurgis Nacht, która jest tem dla Fausta, czem ilustracje Kaulbacha dla Reinecke Fuchs Goethego.—Raffet także ozdobił swymi rysunkami kilka dzieł sławnych; ilustrował Historjã Napoleona, Norvinsã; Historjã Rewolucji, oraz Historjã Konsulatu i Cesarstwa, Thiersa, Podróż Krymską Demidowa i t. d. Jak Charlet, którego był uczniem i przyjacielem, Raffet poświęcił swój talent czci republikańskiej i Napoleonowskiej sławy; pojmował i oddawał te wielkie czyny jak żaden z dzisiejszych malarzy. Smutno pomyśleć, że ręka co tak charakterystyczne umiała kreślić obrazy, już nigdy nie podejmie ołówka.

Na bulwarze włoskim, w salach, gdzie niedawno podziwialiśmy wystawę dzieł Ary-Schepfera, otworzono teraz wystawę na korzyść ubogich artystów. Składa się ona z najpiękniejszych utworów szkoły francuskiej. Odnaleźliśmy tu starych znajomych, których zawsze z nową witamy przyjemnością.

I tak, zaraz na wstępie ujrzelśmy piętnaście obrazków Meissonnier'a, którego mikroskopijne dzieła sprzedają się już nie na wagę złota—bo czasem cały obraz ledwie luidora by zawazył—ale na wagę cieniuchnych biletów bankowych. Malarz ten posiada sztukę zamykania świata w orzechowej łupinie. Żaden z żyjących artystów nie potrafi odtworzyć natury równie szeroko a w tak małym formacie, tak że szkło powiększające jest niezbędnem do obejrzenia obrazu. Są to zwykle widoki rodzajowe, złożone z kilku osób. Jeden z takich obrazków z ramami nie większy nad ewierę łokcia, pod tytułem La Rixe przedstawiający uliczną zwadę,—cesarz Napoleon kupił na wystawie za 56,000 franków, i posłał królowej Wiktorji.

Ozdobą pierwszego salonu są także obrazy Decampa. Decamps przezwany w Paryżu nowoczesnym Rembrandtem—jest niezaprzeczenie jednym z pierwszych teraz na świecie malarzy; sposób, w jaki rozdziela światło, przypomina bardzo manierę sławnego flamandczyka—ale zdaniem naszym Decamps ma więcej siły niż Rembrandt. Celuje on w obrazach humorystycznych. Do najlepszych jego utworów należą Małpa Malarz, i Les Singes Experts, arcy przedziwna satyra na sędziów przyjmujących obrazy na wystawę.

Dwa te obrazki, jak również piękny jego utwór Filozof, znajdują się na wystawie. W tym ostatnim utworze Decamps najwięcej do Rembrandta się zbliża. W pokoju zawalonym książkami siedzi zgarbiony starzec i przerzuca karty rozłożonego przed sobą foljału. Żywy promień słońca rozgrzewa to ciche schronienie myśli.

Delaeroix figuruje obok Decampa. Jak zwykle, dzieła jego wywołują krzyki admiracji i krzyki oburzenia. Kolorysty wołają „cudal“ rysownicy „zgroza!“ Podobne sprzecznosci w krytyce, wywołuje każdy artysta, którego błędy i zalety są na wielką skalę. Chwalonoby go daleko mniej, żeby posiadał same przymioty. Cożkolwiek bądź o Delaeroix powie, Ingry i pedanty—zawsze on pozostanie Robinem nowoczesnej szkoły francuskiej.

Roza Bonheur, jeden z pierwszych malarzy zwierząt, we Francji, dała kilka swoich obrazów. Są to ogromne płótna, nad którymi tak jak na łące lub w lesie, można całe godziny spędzać w zadumaniu. Nie są to już obrazy, ale natura na gorącym schwytnym uczynku; trzody, pola, zagrody, niebo i ziemia, nie malowane ale prawdziwe: patrząc na obrazy Rozy, zdaje ci się, że przez otwarte okno na wieś wyglądasz. Trzebaby cofnąć się aż do Pawła Potter'a, Berghem'a lub van de Veld'a, żeby podobny talent natopkać. Anglicy szczerzy się dziś ze swego Landseer'a—w istocie jestto malarz niepospolity w swoim rodzaju—ale jego dowcipny pędzelek nie może się mierzyć z poważnym pędzlem Rozy.

Niez mordowany Horacy Vernet, w siedemdziesiątym roku życia jeszcze dość młody, ażeby się rozwozić i rozpocząć malowanie dwunastu epizodów z ostatniej wojny Włoskiej—przysłał na wystawę dwa obrazki, niby dwie karty wizytowe. Jeden przedstawia Wódza Greckich Korsarzy—drugi Polowanie na Lwa w Algierji. Ten ostatni utwór uderza rzeczywistością; nie są to Arabcy z teatru lub maskarady, ale prawdziwe dzieci pustyni, oddające się namiętnie dzikięj zabawie.

Ziem malarz krajin słonecznych wschodu, czarownych pałaców i maurytańskich kolorów, zawsze mile wzrok wabi. Napotkaliśmy kilka nowych jego utworów na wystawie. Niekarny pędzel tego artysty nie może się zmusić do służebnego kopjowania natury, ani wykończania dzieł swoich,—ale paleta jego jest tak potężna, że wszystkie obok jego płócien zawieszane obrazy gasną, jak gwiazdy przy słońcu. Ziem należy do pierwszych kolorystów tegoczesnych. Jego widok Wielkiego Kanału weneckiego, i stare mury Konstantynopola, są cudem kolorytu.

Robert Fleury, najpoważniejszy z paryżkich malarzy, czarny i potężny jak Cyklop, zawsze tylko w historii dla swego pędzla szukający przedmiotów—wystawił jeden z najstarszych swych obrazów, Scenę z Inkwizycji świętej. Nie można wstrzymać oburzenia na widok tych oprawców, wydzierających oczy ofiarom lub piekących im nogi na węglach. Bezece to płótno jest znakomicie piękne pod względem sztuki. Fleury potęgą pędzla dorównywa często Delaeroixowi.

Wspomniałszy o Inkwizycji, przychodzi naturalnie na myśl świeżo obrany akademik, Dominikanin Lacordaire. W ciężkich on teraz znajduje się obrótach. Koledzy jego, którzy z Wolterjanów na raz przedzierzgnęli się w świętoszków, wymagają koniecznie, żeby napisał manifest za doczesną władzę Papieża. Dominikanin, który w tój kwestji ogłosił dawniej wprost przeciwnie rzeczy, waha się... co mu za złe biorą koledzy.

Publiczność tym czasem roztrząsa dzieła Lacordaire'a, składające się z sześciu tomów. Czytając je, człek mimowoli myśli o Guizocie, który obecnie pisze mowę na przyjęcie autora do Akademji. Ogromnie to trudne zadanie! na każdym kroku czekają ex-ministra trudności. I tak, na przykład, jak postąpi heretyk Guizot, żeby zgodzić się z Lacordairem na to, że „Inkwizycja była trybunałem łaski i przebaczenia?“

„Pewnie to zadziwi osoby, wierzące w historjã pisaną przez protestantów i racjonalistów—powiada Lacordaire—ale nie zdziwi tych, którzy wiedzą, że od trzech wieków historjã jest naszym kłębkiem.“

Powyższe zdanie daje pojęcie, z jakiego tonu napisane są dzieła Lacordaire'a. „Święta Inkwizycja, mówi dalej Ojciec Lacordaire, była zastosowaniem idei, którą filantropowie od sześciu wieków pragnęli zrealizować. Chodziło o zaprowadzenie systemu pokutnego. Do owego czasu istniały tylko dwa trybunały: religijny, który uderzał doktryny, i cywilny który uderzał ludzi. Trzeba było stworzyć trybunał pośredni („juste-milieu“) któryby zmienił mękę w pokutę, któryby nie tylko miał obowiązek karać, ale poprawiać ludzi.“

Taka była rola Inkwizycji świętej, wedle ojca Lacordaire'a—ciekawa rzecz, czy i pan Guizot będzie tego zdania.

Zapuciwszy się głębiej w dzieła Lacordaire'a, czytelnik widzi, że on tylko formą różni się od ultramontanów; po wierzchu niby liberalny, ale w gruncie bynajmniej—co nie przeszkadza, że podziwia bohaterów republikanów—a choć potępia zasady 1789 roku, ubolewa nad upad-

kiem pierwszego Cesarstwa. Nie raz przytacza Descartesa i Platona—mówi nawet spokojnie o Voltairze—ale to tylko dowód dobrego wychowania i pisarskiego talentu—w gruncie Lacordaire jest dominikanem.

Powtarzam, Guizot będzie w kłopotcie, żeby po tych wszystkich fanatycznych kolech głaśkać, nie okaleczywszy paleców.

Podczas, kiedy powyższe zabiegi poruszają obóz akademicki, przeciwny chciałby sobie także Lacordaire przywłaszczyć: niektórzy republikanie utrzymują, że Dominikanin jest filozofem i liberalistą, czego różnemi cytacjami z pism jego dowodzą. Ale najtrudniej podobno poznać człowieka z oderwanych od dzieł jego cytacji.

Smutna to prawda, ale niezawodna,— że większa część wielkich pisarzy spędza połowę życia na dowodzeniu jakiejś zasady, a drugą połowę na jej zaprzeczaniu. Dziś n. p. najslawniejsi pisarze paryżcy zajęci są skrobaniem swoich wezoraższych artykułów—co dowodzi, że nie wszystkie Penelopy są rodem z Itaki—tylko ta w ich dziełach zachodzi różnica, że robota na kanwie da się spruć bez śladu—a druk przekleństwa, zawsze na wierzch wylazi.

Owa manja wielkich pisarzy zadawania sobie kłamstwa, jest obecnie powodem najdziwniejszych nieporozumień w Paryżu—można się raz nazawsze zniechęcić do znakomitości Francuzkich i prosić Boga o drugiego Omara.

Niedawno temu, zła gwiazda postawiła mnie pomiędzy dwoma antagonistami, z których jeden przez półtorej godziny przemawiał za, drugi przeciw władzy doczesnej papieża. Byłem z dwóch stron bity argumentami. Przyjaciel doczesności mówił:—Nie jest to moje zdanie tylko, mam za sobą powagę Bossueta, który powiedział w Discours sur l'unité de l'Eglise: „Stolica apostolska posiada władzę świecką nad państwem Rzymskiem na to, żeby mogła wolniej pełnić swą władzę duchową.“

Ledwie ten skończył, alicsi przeciwnik władzy doczesnej zawołał: „Argumenta moje czerpię w Bossuecie, który powiedział: „że władza doczesna papieża jest w tём niebezpieczna, że wnosi zagmatwanie pomiędzy rzeczy duchowe a świeckie.“

— Zkądże pan wyjmujesz powyższe słowa? spytałem.— Z Discours sur l'unité de l'Eglise.“

Takto, biorąc oderwane kawałki, można powoływać się na każdego. Można by, wyjąwszy stosowny wiersz z „Emila“ lub „Kontraktu Socjalnego“, dowiedzieć, że Rousseau był ultramontanem. Sam nawet Voltaire w swoim „Essai sur les Moeurs“ zapisał frazes, któryby mógł być przytoczony przez samego Dupanloup'a: „Czas nadał stolicy apostolskiej równie słuszne prawa nad jej państwem, jak te które do dzierżaw swoich mają inni monarchowie.“

Prawda, że następny wiersz wywraca co ten stawia, ale to tylko dowodzi, że można z każdego autora wyciągnąć zasadę jaką się podoba, że więc uncja rozumowania więcej znaczy niż sto pudów cytacji.

A teraz parę nowin z pola literackiego. Michelet nie zadługo wyda nowy tom Historji Francuskiej; obejmie on panowanie Ludwika XIV i dojdzie aż do roku 1690. Spodziewają się, że Michelet, który żadnej opinji powszechnie przyjętej bez rewizji nie przyjmuje—rozświeci wiele mylnych faktów w panowaniu Wersalskiego Jowisza.

Ponsard pozazdrościwszy Mocquardowi powodzenia Kabalarki, otrzymał pozwolenie przedstawienia w Porte Saint-Martin swęj dawnęj sztuki, „Agnés de Méranie.“ Jestto historja w podobnym smaku co la Tireuse de Cartes; papież figuruje jako przeciwnik Filipa Augusta i niekorzystną gra rolę.

Wyszedł trzeci tom Korespondencji Napoleona I.; dzieło będzie ukończone za lat pięć.

Dziesiąty tom Biblioteki Użytecznej wydawanęj tutaj dla ludu, zawiera La décadance de la Monarchie Française, przez Eugeniusza Pelletan.

Nowy romans Ernesta Feydeau, którego imię rozsławiła Fanny, czytają tutaj chętnie. Tytuł książki Catherine d'Overmeire—rzecz nie więcej warta od poprzednich utworów tego pisarza.

Z poważnych dzieł dotąd nie wyszło żadne. Flourens rozpoczął swój kurs w Collège de France; mówi tego roku o życiu ludzkim i inteligencji.

Członek Instytutu Ludwik Wołowski ciągnie dalej kurs Prawodawstwa przemysłowego w amfiteatrze konserwatorium sztuk i rzemiosł. Wykład odbywa się we wtorki i piątki, od siódmej do ósmej wieczorem. Professor mówi tego roku o prawach zastosowanych do kondycji wyrobników; o pracy dzieci; o koalicjach wyrobników i instytucjach będących dopełnieniem zasady wolności pracy.

— Ażeby list z Paryża był kompletny, trzeba jeszcze wspomnieć o modzie. Zdawało się, że po krynolinie nie ona już śmieszniejszego nie wymyśli—tym czasem pokazuje się, że pomysły mody w tym kierunku nie wyczerpane. Spotykamy teraz na ulicach Paryża nowe kapelusze damskie, ale jakie? Nigdybyście nie zgadli—więc nie nadużywając waszjęj cierpliwości powiem, że złote. Poprostu ze złota robione, jak szlifa. Po obu stronach takiego kapelusza spadają złote kutasy, uwiązane na sznurkach—co głowę kobiety czyni podobną do drzwi domu. Istny to sznur od dzwonka, który zdaje się mówić: pociągnij, a otworzą ci. Prawda, że to o głowie mowa—ale ileż kobiet ma serce w mózgu?

Do tych powabów łączy się i ten, że kapelusze złote sprzedają się bardzo drogo, po kilka set, do 1000 franków. Dodajcie do tego po kilka tysięcy wartujące kaszemiry, które nie rzadko spotkać można na ramionach Paryżanki—brosze, kolczyki, batysty, suknie Lyonskie któreami zamiatają bruki—a a zgodzicie się ze mną, że jeżeli kiedy, to teraz warto przywrócić modę wykradania kobiet. Nie jedna w miejskiej toalecie milion reprezentuje.

W tём wszystkim najgodniejsi pożałowania są mężowie—jeśli żona do domu nie wróci—mąż zrujnowany od razu. Niezadługo mężowie będą mogli w ten sposób spisywać swój inwentarz: Żona moja nosi na ramionach wszystkie nieruchomości, na głowie meble; na szyi swój posąg; a na rękach majątek dwójga dzieci. Jakie szczęście, że prawo francuskie niedozwala wielożenstwa: gdyby w Paryżu jak w Stambule można było posiadać kilka żon—tylko Rotszyld mógłby być żonaty. Σ

Z K i j o w a.

d. 22 lutego.

Bezładny i rozmaity, jak sny w malignie, przeminał peryod kontraktowego życia. Zamilkła wrzawa interesów z całą muzyką dzwonek i biczeń, towarzyszącą rachunkowej epoce gospodarskiego roku. Dzisiaj, gdy ludność miejscowa oblicza na zimno rezultata przebytych wysień, gdy i pióro korespondenta czuje się wyzwolone z pod wrażeń pochłaniających jarmarkowej gorączki,—zapytujemy co też nowego przyniosły tegoroczne kontrakty, i jakie rysy wydatniej nacechowały fizjonomjã obywatelstwa w jego naistotniejszej reprezentacji, stanowiącej poniekąd mikrokosm całej szlacheckiej społeczności naszej?

Naprzód tedy—co do pieniędzy! Lecz gdybyśmy o nich obszerniej rozpisali się chcieli, w niemalym znaleźlibyśmy się kłopotcie,—tak mało wynurzyło się ich na jaw dla studjów ciekawego badacza. W liczniejszym niż zwykle napływie kupujących i kupców brak metalicznego demona dolegliwie uczuwać się dawał, zarówno na polu interesów ziemiańskich jak i na każdym innym. Kilka przedanych z kilkudziesięciu wystawionych na sprzedaż majątków, większa połowa niezbytłych towarów i ogólne narzekanie na brak kredytu, rzuciły cień żaloby na przemysłowe oblicze jarmarku. Oczekiwane przesilenie rolnictwa i nieśmiałość spekulacji zagranicznej dostatecznie na pozór objaśniają niepożądane wypadki bilansu. Lecz brak kredytu i w samym sobie zawiera wymowne tłumaczenie, skoro w tych słowach, po polsku, brak dobrej wiary dopatrzeć zechemy.

Powyższy brak wiary nie wylęcza pocziwych chęci. To też widzieliśmy je w najrozmaitszych zamiarach szlacheckich, z których jeden per excellentiam zasługuje na uwagę i urzeczywistnienie najprędzje. Mówimy o projektowanym zawiązaniu towarzystwa rolniczego na Rusi. Najznakomitsi obywatele tutejsi, od których wypłynęła inicjatywa w tój mierze, nie poprzestaną zapewne na błogiem marzeniu, kiedy sam projekt znalazł gotowe do okazania się na pierwsze hasło kilkadziesiąt tysięcy r. sr. Jeżeli pomienione przedsięwzięcie przyjdzie do skutku, organ gotowy znajdzie się w piśmie P. Michała Grabowskiego, które, jak się zdaje, nie pierwej od towarzystwa powoźnie życie.

Otoż i macie niezaprzeczone dowód, że starsza część ogółu nie drzemie dla szlacheckęj roboty postępu. A trzeba wiedzieć, że punkt ten stanowi u nas kwestjã nie lada, bo nie dla wszystkich będąc artykułem wiary, powoduje rozdwojenie opinji, a co smutniejsza, wzajemne rozjątrzenie stronniectw przeciwnych. Jedno z nich, do którego zaliczyć wypada ogromną większość obywatelstwa, opierając się na powadze doświadczenia, zarzuca drugiemu, reprezentowanemu przez młodzież, posuwanie się do ostateczności, nietolerancjã, przesadzone opinje, nienawiść i ledwie że nie bratobójcze względem siebie zamiary. Z drugiej strony, młodzież (daruje jej nazwę niewiele określającą) odbijając zarzut ostatni, obarcza pokolenie dojrzałe winã stagnacji, egoizmu, nieudolności i t. p. Ztąd wywiązują się dziwnie nienormalny stosunek w obrębie wielkiej familji szlacheck-

kię; a skoro pomysłimy, że z jednej strony sto-
ją ojcowie a z drugiej dzieci, nie wesoło się
robi na sercu. Obeym będąc z natury stanowiska
mojego stronnictwem zaciekleści walczących,
śmiało wyznaję, że w przesadzonych napadach
stron obu, kształcąca się młodzież mniejszym
niż starsi obarcza się grzechem: zamiast bo-
wiem szukania broni w arsenale pokątnych
skandalów i brudów, nie tylko, że się nie ima
potwarzy, lecz uznaje i popularyzuje wszelkie
usiłowania chwalebne starszych, zaprzeczając
jedynie organicznego robotom ich pierwiastku,
który sama zbudować usiłuje z prawd nauko-
wych i zasady braterstwa, zaszczytnie pielegno-
wanej w sferze koleżeńskij. Nie pomijając
się z prawdą, możemy posunąć się dalej, twier-
dząc, że bez względu na żartkość krwi młodej
ustępstwa dyktowane przyzwitoi delikatnością
widzieliśmy tylko ze strony młodzieży. Dość
jest przytoczyć dobrowolne wykreślenie kome-
dji Dla miłego grosza z repertoaru sztuk,
wystawionych na amatorskiej scenie przez mło-
dzież uniwersytecką, co zrobiło się celem dogo-
dzenia obywatelstwu a wbrew przekonaniu
własnemu. Pomimo takową względność, Sza-
chectwo duszy znalazło także nieprzyja-
ciół, i dobra harmonia pomiędzy towarzystwem
i uniwersytetem ucierpiała więcej niż kiedy.—
Korzystając z dorzeczy, dodajmy że nie ma-
ła w tych zajściach rolę odegrała wymieniona
powyżej komedia p. Apollona Korzeniowskiego.
Utwór ten, posiadający niezaprzeczenie zalety
dagerotypowanego portretu, grzeszy przeciwko
prawdzie i pięknu, stawiając na oltarzu ujem-
ny typ niewiary, z po za którego dodatni wy-
gląda jak nędzna karykatura głupoty i zaślepie-
nia. Młodzież, stawiając (może) siebie same
na miejscu bohaterów, których brakuje sztuce,
nie dostrzegła rażącego w onęj kalectwa, a po-
lechniana zręczną pochwałą i poniżeniem prze-
ciwnego obozu, za gorąco uznała wyjątkowy
sceptycyzm autora, z niemałym, ile że usta-

wicznie drażnioném oburzeniem starszego poko-
lenia.
Zapytacie o uniwersytet? — Wszystko do-
brze — odpowiadamy. Ruch umysłowy wielki,
cichy i pożyteczny. Nie próżnuje i serec.
Kilkudziesięciu uczniów ubogich utrzymują sa-
mi koledzy. Tutaj też a nie gdzieindziej wy-
kwitła myśl podźwignienia zbiorowemi siłami
szkółek parafjalnych, i na ten cel święty kształ-
cąca się młodzież gotuje się łożąc sumienną i
umiejętną pracę, jeżeli pomoc obywateli i uzna-
nie światłych proboszczów usuną ważniejsze za-
pory na tej niewiele utorowanej drodze. Miej-
my nadzieję, że wkraczając stopniowo w sferę
publicznego żywota, zasady podobne gromadzić
będą coraz większą ilość wyznawców i coraz
zbiawniej wpływać na opinią i dobro po-
wszechne. L. S.

Korrespondencja Kuryera Wileńskiego.

P. J. R. B. z Ukrainy. Kwestja, którą pan roz-
trząsał w artykule swoim jest już oddawna roz-
wiązana ostatecznie, a na poglądy pańskie i sposób
traktowania zgodzić się nie możemy.

P. Adamowi Backiewiczowi. Rozprawa pańska
O formowaniu się gór na kuli ziemskiej, ściśle
naukowa i z najlepszych czerpana źródeł, najwła-
ściwie znalazłaby miejsce w piśmie specjalnem;
my zaś możemy drukować tylko popularnie, przy-
stępnie dla ogółu wyłożone uwagi nad zjawiskami
natury.

P. Żegocie Bratoszowi. Przysłane przez pana
artykuły: 1) Drugie niespodziewane odkrycie, 2)
Przegląd korespondencji, nie mogą być drukowane
dla następujących powodów: Niespodziewane od-
krycie mieści w sobie niektóre szczegóły oddawna
znajome a forma opowiadania trochę za namiętna.
Drugi artykuł zbyt rozstrzelony na przykłady
wyjątkowe, nie uwydatnia zarzutu, jaki pan robisz
naszemu korespondentowi z powiatu Wileńskiego.
Oczekujemy bardziej skupionych w sobie i popartych
dowodami zarzutów. Artykuł zaś: *Pro memoria*,
powstający na zupełny upadek rodziny u nas,—
grzeszy przesadą. Świętość rodzinnego życia
dochowała się u nas lepiej niż w innych krajach.

P. L. T. w Wilnie, dziękujemy za rozprawę
o *pijawkach*. Wkrótce ją umieścimy w naszym
piśmie.

WIADOMOŚCI KSIĘGARSKIE.

Księgarnia p. f. RUBENA RAFAŁOWICZA
w Wilnie przy ulicy Zamkowej, naprzeciw Wiel-
kiej remizy, otrzymała między innymi następują-
ce dzieła:

- Gospodarstwo narodowe czyli zasady nauki go-
spodarstwa narodowego.* Warszawa 1860.
rs. 1 k. 80.
- Klasyczna Kuchnia* wykwintnego smaku dla pol-
skich gospodarzy. Warszawa 1859. rs. 1 k. 20.
- Stoekhardta prelekcje chemiczno-gospodar-
skie*—2 tomy. Warszawa 1860. . . rs. 1 k. 50.
- Metamorfozy.* Obrazki przez I. J. Kraszewskie-
go—3 tomy. Wilno 1860. rs. 3.
- Handzia Zahornicka* przez Jeza. Wilno 1860.
rs. 1 k. 35.
- Galerja Obrazów Szlacheckich* przez Cześni-
kowicza—3 tomy. Warszawa 1860. rs. 3 k. 60.
- Majatek albo Imię*, komedia J. Korzeniowskiego.
Warszawa 1860. k. 75.
- 300 portretów zasłużonych w narodzie Polaków
i polek z dodaniem krótkich wspomnień ich
żywołów*, przez Wojciecha Szymanowskiego.
Warszawa 1860. rs. 1 k. 80.

Powyższe dzieła jako też wszelkie inne jakim-
kolwiek bądź katalogiem ogłoszone, na żądania
jak najspieszniej pocztą księgarnia wysyłać nie-
omieszka. 2. (121)

2. **Продается имение Дейново с хутором**
Більськ в семи верстах от уездного города
Лиды расположенное, общего пространства 91
уволок, крестьянских осельдких хат 35 и 11
пустошей, лѣсу строевого отчасти товарного 371
десят., сѣна возовъ до 600. О цѣнѣ узнать мож-
но при осмотрѣ имѣнія въ Дейновѣ; въ Вильнѣ
же у г. Рутковского жителявствующаго въ домѣ г.
Бучинской при конномъ рынкѣ. (131)

2. **Спрzedaje się majątek Dejnow z folwarkiem**
Bielsk o miłę od miasta Lidy odległy, obszaru
włok 91, chat osiadłych 35 i 11 pustoszy, lasu
budowlowego w części na towar zdatnego dzie-
siecijn 371, siana wozów do 600. O cenie dowie-
dzieć się można na miejscu przy oględnem w Dej-
nowie, w Wilnie zaś u W. Rutkowskiego przy
konnym rynku w domu pani Buczyńskiej. (131)

2. **Виленская контора по сооружению желѣзной**
дороги объявляет о выдѣлѣ за границу работни-
ковъ Прусскихъ подданныхъ: Iena и Брикманна.
2. **Виленское бюро** будовой дороги желѣзной
оглаша о выѣздѣ за границу Прусскихъ под-
данныхъ: Iena и Brikmanна. (126)

3. **Do składu fortepianów i innych instrumen-
tów muzycznych, znajdującego się przy księgarni**
p. f. JÓZEFA ZAWADZKIEGO, nadeszły
skrzypce i altówki z fabryki Vuillaume'a w Pa-
ryżu na różne ceny od rs. 7 k. 50 do rs. 25. (110)

**ВЪ МАГАЗИНѢ W MAGAZYNIE
ИВАНА ГУБАРЕВА JANA GUBAREWA**

полученъ транспортъ свѣжихъ товаровъ, а имен-
но: ИКРА, свѣжо просоленная, салфеточная, мѣ-
шечная, семга вышней сортъ, осетрина свѣжая и
малосольная, сельди въ коробкахъ и разные сорта,
провантское масло, маковое, подсолнечное, ко-
ноплянное, свѣчи Калужскія, ЧАЙ разныхъ сор-
товъ, конфеты, варенье, сиропъ и разные бака-
ли,—и много другихъ товаровъ, всѣ товары про-
даются по сходящимъ цѣнамъ.

Надѣюсь что почтеннѣйшая публика неоста-
вить своимъ посѣщеніемъ мой магазинъ. (103)

otrzymano transport świeżych towarów, a mia-
nowicie: KAWIOR świeży, rzadki, ziarnisty i
prasowany, siega najprzedniejsza, jesietrzyna
swieża i małosolna, sledzie różnych gatunków,
serdelki w blaszanych puszkach, oliwa prowanc-
cka, olej makowy, słonecznikowy i konopny, świe-
ce kalużskie, HERBATA różnych gatunków,
konfektu, konfitury, syrop i różne bakalie, oraz
wiele innych przerożonych towarów, wszystkie po
cenach najumiarkowanych.

Magazyn mój śmie liczyć na względy szanow-
nej Publiczności. 3. (103)

ZNANY BIBLIJOPOLA K. JABŁONSKI

podejmuje wszelkie kwerendy rodowe z legali-
zacjami po składach grodowych

W GALICJI;

weryfikacje dokumentów z legalizacją; sporzą-
dzenia drzewa rodowego; oblaty dokumentów;
kolorowanie najdokładniejsze herbów rodowych
dużych i małych; wystaranie się metryk i ich
legalizowanie.

Strony, życzące cokolwiek w tych przedmiotach
uzyskać, rzucają się zgłaszać do niego, adresując
do Lwowa, a mogą być pewne, że znajdują pewne i
rychle skutecznienie swych żądań. 2. (107)

1. Wypuszcza się od S. Jerzego całe górne
piątro w domu Tańskiego, byłym Zambrzyckich,
obok hotelu Niskzowski, na przeciw Miłosiernych.
(154)

АРТЕКА

do sprzedania w mieście powiatowém Nowogród-
ku gub. Mińskij. O warunkach sprzedaży ktoby
życzył wiedzieć, może się zgłosić do właściciela
onęj, *provizora Kazimierza Nerge*. 2. (119)

1. Podaje się do wiadomości, iż wypuszcza się
w aręde ogrodu fruktowy i warzywny pod nazwa-
niem Raj znajdujący się między ogrodami JW.
hrabini Czapskiej, i zakonnice panien Wizytek;
ktoby życzył takowy wziąć w aręde, może zgło-
sić się do Przełożonej Siostr Miłosterdzia, mie-
szkającej w zakładzie Dzieciątka Jezus. (142)

3. **ДОМЪ** под N. 92 б. маршала Подбиенты,
имѣя г. Зенона Деспотъ Зеновича, продается; на
счетъ же условій можно узнать на мѣстѣ. (95)

3. **DOM** pod N. 92 b. marszałka Podbięty, a
teraz JW. pana Zenona Despot Zenowicza jest
do sprzedania; o warunkach umowy można się
dowiedzieć na miejscu.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

3. **Объявляется** переплетчикамъ, что 10 сего
марта въ канцеляриі попечителя Виленскаго учеб-
наго округа въ 10 часовъ утра будутъ произво-
диться торги, на отдачу въ переплетъ 900 буква-
рей и 8,000 прописей. (129)

ОГЛОШЕНИЯ СКАРБОВЕ.

3. **Завиadamia się** introligatorów, że 10-tego
marca в канцеляриі куратора Виленскаго науко-
вого округа о godz. 10 zrana będą targi, dla od-
dania в оправу 900 eg. elementarzów i 8,000 ka-
ligraficznych wzorów. (129)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

UWIADOMIENIE LITERACKIE
Księgarnia p. f. JÓZEFA ZAWADZKIEGO zawiadamia niniejszém szanowne
duchowieństwo, że druk przekładu dokonanego p. X. Urbana Rokickiego prof. sem.
Wil., znakomitego dzieła, znanego pisarza duchownego X. Gaume'a p. t.:

PRZEWODNIK DLA SPOWIEDNIKÓW,
we 2-eh tomach in 8-vo, już się rozpoczął i w przeciągu trzech miesięcy ukończonym zostanie. 2. (111)

ОГЛОШЕНИЯ ПРИВАТНЕ.

Księgarnia **M. ORGELBRANDA** w Wilnie,
przyjmuje jeszcze prenumeratę na miesięczny NAJTAŃSZY I NAJMODNIEJSZY ŻURNAL polski
„**PENELOPE**“
przeznaczony głównie dla robot i mod damskich. Prenumerata roczna w Wilnie rs. 2 kop. 70,
z przesyłką pocztą rs. 3 k. 50. Zapisujący się obecnie na to pismo, otrzymają już 3 N-ra.—
W pomienionej księgarni złożono na skład główny dzieło:

HISTORJA KOMUNIZMU,
albo obalenie utopji Socialistów za pomocą historii, przez A. Sudre. Cena rs. 1 k. 80.—
Nadto, otrzymano rozgłosną komedją konkursową
DLA MIŁEGO GROSZA,
przez Ap. Nałęcz Korzeniowskiego. Cena rs. 1. 1. (146)

PRZEWODNIK DLA SPOWIEDNIKÓW,
we 2-eh tomach in 8-vo, już się rozpoczął i w przeciągu trzech miesięcy ukończonym zostanie. 2. (111)

1. **Для свѣдѣнія** гг. помѣщиковъ, купечества и
любителей растений и ботаники:
Помѣщица царства польскаго Люблинской губ.
Бяльскаго уѣзда имѣнія *Непли*, вдова губернскаго
предводителя дворянства Юлія Мержевская объ-
являетъ: 1) что вотчинное ея имѣніе Непли, отъ
уѣздныхъ городовъ: Бреста Литовскаго (Грод-
ненской губерніи) въ 10 верстахъ; а отъ Влды
(царства польскаго) въ 28 верстахъ, надъ sudo-
ходными рѣками: Бугомъ и Крежною расположен-
ное, съ принадлежностями къ оному имѣнію фоль-
варкомъ Самовичи и деревнею Кузавкою, лѣсами,
со всѣми дворянскими, экономическими и хозяйствен-
ными строениями, оцѣняемое въ 100,000 руб. сер.
Желаетъ продать или отдать кому на вѣсколько
лѣтъ въ арендное содержаніе за 6,000 руб. въ
годъ платежа. Въ семъ имѣніи земля плодородная
лучшей доброты, а по близости къ оному воды
и лѣсовъ, имѣніе сіе удобно къ учрежденію въ
ономъ всякихъ фабричныхъ и мануфактурныхъ за-
веденій и 2) что, въ парникахъ сего же имѣнія
Непли имѣется для продажи 1,940 штукъ разныхъ
рѣдкихъ растений и цвѣтговъ, а въ особенности:
Камелій, Азалий, Рододендроновъ, отличныхъ свой-
ствомъ величиною и объемомъ, подробно описан-
ныхъ и оцѣненныхъ распоряженіемъ г. начальника
Люблинской губерніи на сумму 35,765 руб.— По
обоимъ сѣмъ предметамъ, какъ относительно вся-
кихъ условій по имѣнію, такъ и о ораженіи, гг.
желающие могутъ адресоваться къ повѣренному
г-жи Мержевской, Г. В. Штейнбергу въ г. Брестъ-
Литовскомъ жительствавующему, посредствомъ ко-
его будутъ сообщены гг. контрагентамъ подроб-
ные планы, описи и документы къ соображенію.
Вдова Юлія Мержевская. (137)

1. **Dla wiadomości** pp. obywateli, kupiectwa,
amatorów roślin i botaniki:
Obywatelka królestwa polskiego, guber. Lu-
belskiej, powiatu Bialskiego, majątku *Nepli*,—
wdowa po gubernjalnym marszałku, Julja Mierze-
jewskiego, ogłasza: 1) że dziedziczny jęj majątek
Nepli, oddalony od miast powiatowych: Brześcia
Litewskiego (w gub. Grodzieńskiej) wiorst 10,—
od Białej (w królestwie polskiem) wiorst 28,—
nad rzekami spławnymi: Bugiem i Kreżno poło-
żony, z należącemi do majątku tego, folwarkiem
Samowicz, wsią Kuzawka, lasami i wszystkimi
dwornemi, administracyjnymi i gospodarskimi
zabudowaniami, sprzedaje się za cenę 100,000
rub. sr., albo też wydzierżawia na lat kilka, licząc
za rok dzierżawy 6,000 rub. sr. W majątku tym,
ziemia urodzajna, w najlepszym gatunku, a że
las i woda są blisko, to daje łatwość założenia
wszelkich fabryk i rękodziel; i 2) że, w cieplarni-
ach tegoż majątku *Nepli* jest do sprzedania
1,940 sztuk rozmaitych rzadkich roślin i kwiatów,
a mianowicie: Kamelje, Azalje, Rododendrony,
odznaczające się własnościami, wysokością i ob-
jętością;—wszystkie z rozporządzenia p. naczel-
nika gubernii Lubelskiej szczegółowie opisane i
ocenione 35,765 rub. sr.— Ktoby życzył poznać
bliżej wszelkie warunki dotyczące majątku lub
cieplarni, raczy zgłosić się do pełnomocnego pani
Mierzejewskiej, pana Szejnberg w Brześciu Li-
teńskim mieszkaującego, za pośrednictwem które-
go, kontrahenci mogą sobie mieć udzielonemi:
plany, opisanie i dokumenta.
Wdowa Julja Mierzejewska. (137)

ВИЛЕНСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

ПРИѢХАВШІЕ ВЪ ВІЛЬНО.
Съ 7-го по 10-го марта.

ГОСТИНИЦА НИШКОВСКИЙ.

Диснен. узлд. пред. двор. *Ширинъ*.—Изъ Вил.
губ.: пом. *Войткевича*.—Изъ Ков. губ.: пом. *Дов-
наревичъ*.—Изъ Мин. губ.: пом.: *Ратымскій*, *Ан-
дреевскій*. чинов. при жел. дор.: *Фукс*, *Алонъ*.

Изъ Вил. губ.: пом.: *Каспржский*, *Каминский*,
Павловичъ, *Валицкий*. гр. *Тышкевича*. предсѣд.
Вил. уѣзд. суда *Дворжеский*. Лидск. уѣзд. пред.
двор. *Буткевичъ*.—Изъ Ковно: Ковен. губ. пред.
двор. *Довжирдъ*. пом. *Левъ Цыошский*.—Изъ Пе-
тербурга: предсѣд. грод. казен. палаты *Бялоцкий*.

ВЫѢХАЛИ ИЗЪ ВІЛЬНА.
Съ 7-го по 10-го марта.

Пом.: *Сопочко*, *Ельскій*, *Дздрдзевскій*, *Паш-
кевичъ*, *Керсновскій*, *Сейфертъ*. гр. *Ад. Платеръ*,
Пашковский. *Гурчинъ*. князь *Т. Пузына*. гр. *Кос-
саковский*. надв. сов. *Щука*.—Въ Ков. губ.: *Ози-
нскій*. Бр. *Помарнацкий*.

ДИЗІЕННИКЪ ВІЛЕНСКИЙ.

ПРИѢЗЖАЛИ ДО ВІЛЬНА.
од 7-го до 10-го марта.

HOTEL NISZKOWSKI.

Марш. Дзиšn. pow. A. *Szyryn*.—Z gub. Wil.:
ob. *Wojtkiewicz*.—Z gub. Kow.: ob. Rom. *Dow-
narowicz*.—Z gub. Mińsk.: ob.: An. *Ratyski*.
Mich. *Andrzejewski*. urz. kol. žel. *Fuke*, *Amon*.

Z gub. Wil.: ob.: *Kasprzyski*, *Jan Kaminski*,
Stef. Pawłowicz, *Paw. Walicki*. hr. *Tyszkiewicz*
sędzia Wilej. powiat. sądu Ig. *Dworzeczki*. Lidzki
pow. *Marsz. Butkiewicz*.—Z Kowna: Kow. mar-
szał. guber. *Dowgird*. ob. *Leon Cywiński*.—Z St.
Petersburga: prezes Grodz. izby skarb. *Białocki*.

WYJECHALI Z WILNA.
od 7-го до 10-го марта.

Ob.: *Sopocko*, *Jelski*, *Dzierdzewicki*, *Pasz-
kiewicz*, *Jan Kiernowski*, *And. Sejfert*. hr. *Ad.
Plater*. Nap. *Paszkowski*. *Ad. Hurczyn*. książę
Tad. Puzyna. hr. *Rossakowski*. rad. dw. *Szczu-
ka*.—Do gub. Kow.: *Oginski*, *Pomarnacki*.

**МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНИЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ПОСТРЕЖЕНИЯ МЕТЕОРОЛОГИЧНЕ НА ОБСЕРВАТО-
ОБСЕРВАТОРИИ. РИУМ ВІЛЕНСКИМ.**

Мѣсяцъ и число, Miesiac i dzień.	Баром. по разд. Англ. Barom. podl. podz. Ang.	Термометръ Реомюра, Termometr Reaumur.	Направ. и сила вѣтра. Kierunek i sila wiatru	Состояніе неба. Stan nieba.
8 Марта 6 час. утра.	29	8,2	ЮЗ.	пасмурно.
8 Марца 6 г. з. гана.	29	8,6	PZ.	ясно.
2 час. по пол.	29	8,6	Ю.	пасмурно.
2 г. по пол.	29	8,6	P.	пасмурно.
10 час. вечера	29	9,1	P.	пасмурно.
10 г. вѣсч.	29	9,2	Ю.	пасмурно.
9 Марта 6 час. утра.	29	9,1	P.	пасмурно.
9 Марца 6 г. з. гана.	29	9,1	Ю.	пасмурно.
2 час. по пол.	29	9,1	P.	пасмурно.
2 г. по пол.	29	9,1	P.	пасмурно.
10 час. вечера	29	7,9	ЮЗ.	ясно.
10 г. вѣсч.	29	6,8	PZ.	ясно.
10 Марта 6 час. утра.	29	6,8	ЮВ.	ясно.
10 Марца 6 г. з. гана.	29	6,8	PW.	ясно.
2 час. по пол.	29	5,6	ЮВ.	ясно.
2 г. по пол.	29	5,6	PW.	ясно.
10 час. вечера	29	5,8	ЮЗ.	ясно.
10 г. вѣсч.	29	5,8	PZ.	ясно.

ЦѢНЫ ВЪ ВІЛЬНѢ НА БАЗАРАХЪ И РЫНКАХЪ.—CENY w Wilnie, na targach i rynekach.

- отъ 7-го до 10 марта. Ржи (привезено 200 четв.)—*Żyta*, (привезено 200 четв.) по 4 p. г. 50 к.
- од 7-го до 10 марта. Пшеницы (прив. 180 четв.)—*Pszencicy* (przyw. 180 четв.) по 10 — 50 —
- Ячменя (прив. 40 четв.)—*Jęczmienia* (przyw. 40 четв.) » 4 — 25 —
- Гречихи (прив. 20 четв.)—*Gryki* (przyw. 20 четв.) » 3 — 50 —
- Овса (прив. 190 четв.)—*Owsa* (przyw. 190 четв.) » 3 — 25 —
- Сѣна пудъ (500).—*Siana pud.* (500). » — 30 —
- Гороху (прив. 25 четв.)—*Grochu* (przyw. 25 четв.) » 4 — 50 —
- Соломы (прив. 46 пудъ).—*Słomy* (przyw. 46 пудовъ) » 3 — 14 —
- Льна пудъ.—*Lnu pud.* » 2 — 50 —
- Картофеля.—*Kartofli* » 2 — — —
- Масла пудъ.—*Masła pud.* » 9 — 50 —